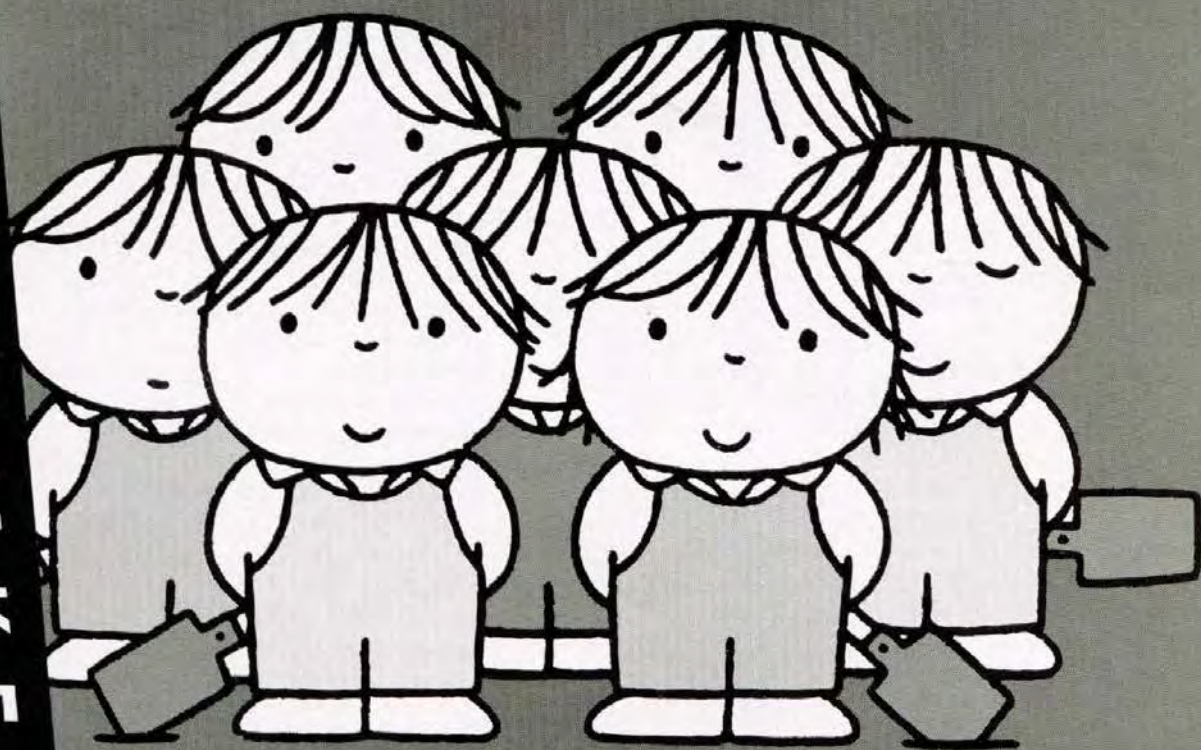

Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

5/2
februari
1996

bijen

mercis bv ©:80

MAANDBLAD VOOR IMKER

Nationale Boomfeestdag

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 5, nummer 2, februari 1996

Uitgegeven door de Imkersbonden van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters
Postbus 198, 6720 AD Bennekom
Telefoon 0317 42 24 22
Telefax 0317 42 41 80

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg
Telefoon 013 583 63 50
Bankrelatie RABO-bank Tilburg,
rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.
Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).
Oplage 10.000

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':
f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50
Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak

Grafisch Atelier Wageningen

Druk

Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorplaat: Dit jaar wordt de Nationale boomfeestdag gehouden op 20 maart (zie ook hoofdartikel)

maandblad voor imkers februari 1996

Van de redactie

'Verrassend en opvallend', geen termen die maandelijks opgaan voor **Bijen**. Nieuwtjes van dien aard staan soms op verborgen plaatsen, in, zeg maar, 'mededelingen-rubrieken.' Voorbeeld deze maand: het opheffen 'Vervoersverbod Waddeneilanden', geloof maar dat het nodige stof hierover zal opwaaien. Verheugend of niet, het lijkt dat afdelingen inventief (of innoverend?) aan de slag gaan om alternatief onderwijs te kunnen bieden. Zomaar twee verrassende en opvallende berichten vermeld in rubrieken die door lezers nog al eens als oninteressant worden afgedaan! Als je maar goed leest... Iets heel anders vanachter de redactionele schermen: 'Regio-nieuws' als maandelijks rubriek is uit **Bijen** verdwenen. Niettemin: informeer ons tijdig over uw interessante manifestaties. De voorplaat willen we voortaan een jaarlijks thema meegeven. Voor 1996: solitaire bijen. Van zijn beginnersrubriek heeft de heer Van Iersel inmiddels de serie 'Imkerpraktijken' gemaakt. En er zijn nog meer plannen, die van **Bijen** een (nog) aantrekkelijker maandblad voor imkers moeten maken. Hand in hand met uw stormloop op Postbus 198 moet dat lukken. **Ab Kuypers**

Inhoud

Boomfeestdag	Ab Kuypers	35
Officiële mededeling		36
Imkerpraktijken: bedrijfsmethode	M.J. van Iersel	37
Bij en plant in beeld: Grote klapproos	Arjen Neve	38
Van imker tot imker	Ko Zoet	40
Nieuws van de Ambrosiushoeve		
<i>Bloemverwelking bij aubergine</i>	Christ Smeekens	42
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	43
Drijfvoeren uit den boze	Ab Kuypers	44
Officiële mededelingen		45
De zachtaardige moeren van Schier	Ine Jellema	46
Studiedag LLTB	Martin Schyns	48
In memoriam Abraham Kraai; Officiële mededeling		49
De lezer schrijft		
<i>Ervaringen van een beginnend imker</i> ..A. v.d. Vreede		50
<i>Problemen met Apitol?</i>	F.M. Engels	51
<i>Bijen op Cyprus</i>	Frans van Tongeren	52
<i>Spek-honingraten</i>	J.A. Kuijpers	53
Bedrijfsraad, Landbouwschap		54
Verenigingsnieuws ABTB		
1995 Laatste jaar 'van de ABTB'	B.A.H. Visser	55
Verenigingsnieuws LLTB		
<i>Algemene vergadering</i>	Karin Ridderbeks	55
Verenigingsnieuws NCB		
<i>Van de Bestuursstafel</i>	Jan Beekman	57
Verenigingsnieuws VBBN		
23 maart ledenvergadering VBBN		58
<i>Uit de PC van de voorzitter</i>	Dick Vunderink	58
<i>Verslag Studiedag</i>	Hans Gerritsen, Jos Plaizier	59
Familieberichten		60
Kalender, cursussen		61
Vraag en aanbod, adressen		63

Peter Derksen: 'Mogelijkheden voor imkers te over'

Boomfeestdag jubileert

Ab Kuypers

Zeewolde, Flevoland. Het jongste dorp van Nederland. Dit jaar het middelpunt van de Nationale Boomfeestdag. Een gebeuren, waarbij de belangen van honingbijen steeds nadrukkelijker aan bod komen. Legio mogelijkheden voor imkers zich te manifesteren. Zoiets gaat overigens niet vanzelf. Er zijn inspanningen van landelijke drachtplantencommissies en de stichting 'Nationale boomfeestdag'. Ook voor plaatselijke imkergroepen is er werk aan de winkel. Een gesprek met Peter Derksen, van huis uit landschapsarchitect, sinds ruim een jaar landelijk coördinator van de Nationale Boomfeestdag. Het zijn voor hem de laatste min of meer hectische dagen van voorbereidingen.

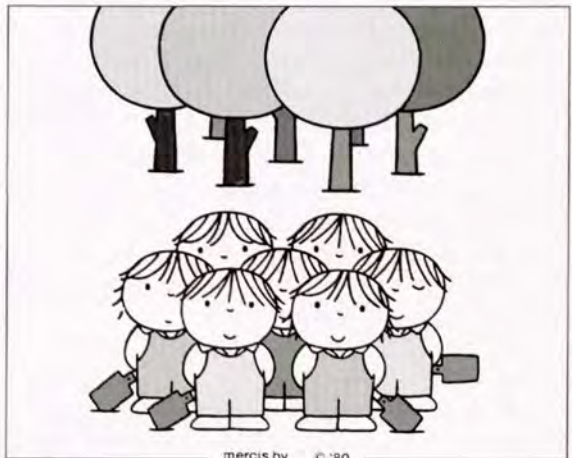
Een jubileum

Dit jaar zal het voor de veertigste maal zijn dat de Landelijke Boomfeestdag, eerder boomplantdag genoemd, wordt georganiseerd. Deze manifestatie is geboren uit een noodkreet van de FAO, de wereldvoedselorganisatie van de Verenigde Naties. Tijdens de wereldmilieuconferentie in 1954 bleek het er wereldwijd met de bossen slecht voor te staan. Erosie en woestijnvorming, het gevolg van ontbossing, namen hand over hand toe. Deze conferentie heeft toen opgeroepen tot een jaarlijks terugkerend 'World Festival of Trees'. Doel: mensen bewuster te maken van de grote waarde van bomen.

De Nationale boomfeestdag

Het Nederlandse initiatief heeft indertijd geresulteerd in een jaarlijkse boomplantdag, georganiseerd door de gelijknamige stichting. De uitvoering werd van het ministerie van Landbouw overgeheveld naar Staatsbosbeheer. Inmiddels nemen hieraan jaarlijks ruim 10.000 kinderen deel. Behalve het aanplanten van bomen en struiken worden er allerlei andere activiteiten georganiseerd. Er worden werkstukken gemaakt, kinderen gaan op stap met boswachters, kortom, zij zijn bezig met groen in hun directe omgeving. Voor scholen zijn er verschillende lespakketten beschikbaar. Dit jaar wordt er bovendien in alle openbare bibliotheken in Nederland een voorleesmiddag voor kinderen gehouden. Op 20 maart kunnen kinderen

luisteren naar spannende, ontroerende verhalen over bomen en bossen. 'In feite is Nederland het enige land dat structureel in de vorm van de boomfeestdag vorm heeft gegeven aan de oproep van de Verenigde Naties,' aldus Peter Derksen.

mercis bv © '80

Nut van honingbijen

'Op woensdag 20 maart vieren wij de veertigste boomfeestdag. Bij de voorbereidingen hiervoor heb ik ook contact gehad met de drachtplantencommissies van de imkerorganisaties. Ik zie goede mogelijkheden voor imkers op plaatselijk niveau het belang van bijen uit te dragen. Via deze dag kan men zijn inbreng hebben bij het aanplanten van bomen en struiken en andere zaken. Er zijn via de boomplantdag goede contacten met scholen mogelijk. Ook binnen onze eigen organisatie proberen wij in zoveel mogelijk vormen het nut van honingbijen in ons pakket op te nemen. Of dit nu in het bomenspel is of in onze lespakketten, wij zullen de bijen hun plaatsje geven.'

Plaatselijke organisaties

De stichting Nationale Boomfeestdag wordt geleid door een bestuur en een adviesraad. Per 1 januari is de heer Braks, oud-minister van Landbouw, stichtingsvoorzitter. Daarnaast heeft iedere provincie een eigen commissie en elke gemeente een eigen contactpersoon, afkomstig uit de gemeentelijke groendienst, de afdeling onderwijs of het natuureducatiecentrum.

In veel gemeenten zijn plaatselijke milieu- en natuurorganisaties bij de boomfeestdag betrokken. Ook verenigingen van imkers kunnen zich hiervoor aanmelden. Wanneer daarbij behoefte bestaat aan enige ondersteuning kan deze zonnig geleverd worden door de heer L. Hensels, adviseur van de drachtplantencommissies. Zijn telefoonnummer is 0475-491736.

Bomen en bijen

Het belang van bomen voor dracht voor bijen is onmiskenbaar. Of het nu gaat om openbaar groen, plantsoen of bossen. In Zeewolde zullen in het 'bos van morgen' veel lindebomen worden aangeplant. Ook in het bosplantsoen zullen de sporen terug te vinden zijn van het overleg tussen drachtplantencommissies en de stichting Nationale Boomfeestdag.

36 Ter gelegenheid van de boomfeestdag in 1987 is er toentertijd een dia-serie gemaakt met als thema 'Bomen en bijen.' Deze is reeds door veel imkerverenigingen aangeschaft en is volgens de heer Hensels nog altijd actueel. Zo actueel, dat hoewel momenteel uitverkocht bij de Stichting Boomfeestdag, deze binnenkort weer verkrijgbaar zal zijn.

Werk voor imkers

Peter Derksen: 'De boomfeestdag werkt met plaatselijke comités. Hierin wordt in veel gevallen met milieu- en natuurgroepen samengewerkt. Ook imkerverenigingen kunnen zich hier naadloos bij aansluiten. Zij zullen daartoe echter zelf het initiatief moeten nemen. Het zijn immers de gemeenten zelf die bepalen waar en wat er wordt aangeplant in het kader van de boomfeestdag. Imkerorganisaties moeten zeker proberen hierop in te haken. Mijn ervaring is dat gemeenten steeds bewuster worden van een goede natuur en een goed milieu. Het is wellicht nuttig op te merken, dat er in elke provincie een provinciale Commissie Boomfeestdag bestaat. Via de contactpersonen van deze commissies kunnen imkers hun stem laten horen.' De adressen van de Provinciale Commissies Boomfeestdag zijn op te vragen bij het secretariaat van de VBBN, 0317-422422.

Het thema

Ieder jaar kent de boomfeestdag een eigen thema. Dit jaar is dat 'Een zee van bomen'. Peter Derksen hierover: 'Dit thema staat ten eerste voor het feit dat er de afgelopen veertig jaar door kinderen in Nederland 2,5 miljoen bomen zijn geplant, een zee van bomen dus. Ten tweede vindt de landelijke viering plaats in Zeewolde dat zich op de voormalige zeebodem bevindt. Hier zal op 20 maart het begin worden

gemaakt met 'Het bos van morgen'.

Op mijn vraag of daadwerkelijk in elke gemeente wordt deelgenomen: 'Dat hangt natuurlijk heel erg af van het enthousiasme van de gemeenten zelf. Er doet zeker 75% mee. Dat op zich klinkt wel aardig, het probleem is echter dat er in veel gemeenten relatief weinig kinderen bij de boomfeestdag worden betrokken.'

Een bijenplant 'in actie'

Tegelijkertijd met de Nationale boomfeestdag start de actie 'Een boom voor het leven', ooit opgezet door het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, de Unicef en de stichting Colombine. Sandra Reemer is via haar werk voor laatstgenoemde Stichting nu als mediatrice verbonden aan de boomfeestdag.

Peter Derksen: 'Deze actie, waarvan de opbrengst bestemd is voor projecten in ontwikkelingslanden, liep niet echt geweldig. Men heeft daarom contact gezocht met de Boomfeestdag. Via scholen proberen wij de kinderen boompjes te laten verkopen. Voor elke verkochte boom verdubbelt de minister van Ontwikkelingssamenwerking de opbrengst. Dit jaar is gekozen voor de buxus, een overigens goede drachtplant. Bovendien is deze gemakkelijk overal aan te planten, desnoods op een balkon. Zo kunnen we een zo groot mogelijk kopers publiek bereiken. We gokken er op dit jaar 120.000 buxusboompjes te verkopen.'

Zo belooft de boomfeestdag verschillende doelen te dienen, ook dat van imkers. Zij zullen echter zelf aan de slag moeten. De mogelijkheden zijn er.

Officiële mededeling

Bestuivingsregeling 1996

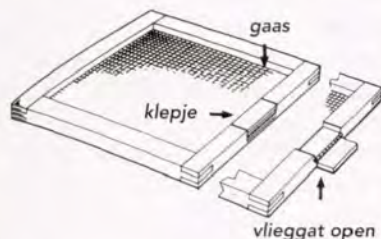
Ook voor 1996 zijn door de Contactcommissie Tuinbouw/Bijenteelt, bestaande uit vertegenwoordigers van de Hoofdafdeling Tuinbouw en de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap, 'Algemene Voorwaarden inzake het plaatsen van bijenvolken voor de bestuiving van akker- en tuinbouwgewassen' vastgesteld. U kunt de bestuivingsregeling 1996 aanvragen bij uw organisatie, de adressen staan vermeld in het adressenblokje achter in dit nummer.

Imkeren met een bedrijfsmethode

Het is imkers allang bekend dat veel vliegbijen nodig zijn om veel honing te krijgen. Men kan dit bereiken door te imkeren met een bedrijfsmethode. In de vorige aflevering heb ik in vogelvlucht het ontstaan van een bedrijfsmethode beschreven die dit bereikt door het zwermen onder controle te houden. Deze keer krijgen andere methoden om veel vliegbijen in een kast te krijgen de aandacht.

Veel bijen in een volk

Er zijn twee manieren om met veel bijen een flinke honingooft te krijgen. Bij de ene wordt gekozen voor verenigen en volken op elkaar af laten vliegen. De andere betreft het werken met meerdere koninginnen in één kast. Verenigen en afvliegen zijn ingrepen die vaak en met succes worden toegepast. Wanneer de imker hiermee niet overdrijft kunnen de bijenvolken deze ingrepen in hun sociale organisatie zonder al te veel problemen verwerken. Bij het werken met

meerdere koninginnen in een kast gaat het meestal over een constructie waarbij twee volken een gezamenlijke honing-

kamer hebben. Of doordat twee volken in één kast zitten, gescheiden door een tussenwand, of doordat twee kasten vast tegen elkaar zijn opgesteld met daarbovenop één honingkamer, zodat elke kast een halve honingkamer heeft om te vullen. Deze manier van werken ken ik niet uit de praktijk. Zeker de laatste constructie lijkt me erg moeilijk bijendicht te houden.

Merkwaardige bedenkensels

Verenigen, afvliegen en werken met meerdere koninginnen in een kast zijn ideeën waarmee men steeds verder kan gaan. Men kan twee volken verenigen, maar ook van vier volken een volk maken. Ook kan men vijf volken die in een rij naast elkaar staan laten afvliegen op een kast door eerst de twee buitenste volken weg te nemen en na enige tijd weer de twee buitenste volken te verplaatsen. Dat geeft pas veel vliegbijen in één volk. Er is ook een constructie denkbaar van drie volken naast elkaar met twee honingkamers erop. Een

fantasierijk imker weet vast nog veel meer fantastische dingen te bedenken. De methode père Dugat wil ik u niet onthouden. Drie volken van elk twee bakken in een toren op elkaar met separators tussen de volken. Zodra de volken op volle sterkte zijn worden de koninginnen eruit gehaald en gaan de separators weg. De bijen die hun koninginnen kwijt zijn gaan doppen trekken en dat geeft de imker de kans om een jonge koningin te kweken en van die hele toren een volk te maken dat een enorme hoeveelheid honing zou moeten kunnen vergaren. Als u meer over deze interessante imkertechnische monstrositeiten wilt weten kunt u deze vinden in het overigens goede boek 'Het stapelkast-systeem als grondslag voor productieve bijenteelt' door Johan W. Schotman, uitgegeven ±1948.

Het gevaar van een bedrijfsmethode

Een bedrijfsmethode is een systematisch geheel van handelingen om een bepaald doel te bereiken. Meestal is dat doel het verkrijgen van een flinke honingooft. En op dit punt gaan het streven van bijenvolk en imker niet meer samen. Bijen willen zoveel honing halen dat ze daarmee de volgende drachtloze periode kunnen overbruggen. Volksgrootte en sociale organisatie zijn daar op afgestemd. De imker wil gewoonweg zoveel mogelijk honing. Daartoe gaat hij de bijen manipuleren. Daarom bedenkt hij bedrijfsmethoden en daarmee loopt hij het gevaar de mogelijkheden van het bijenvolk te veronachtzamen. Al maar meer vliegbijen in een volk leidt niet tot meer honing maar tot een totale verwarring in de sociale organisatie van het bijenvolk. Deze wanorde zal eerder zwermen, ziekten en steeklust opleveren dan veel honing.

De Aalstermethode

De Nederlandse bijenteelt is volop met deze materie aan het worstelen als in 1952 de Aalstermethode gepubliceerd wordt. Wie oudere bijenbladen leest komt veel imkertechnische trucs en hoogstandjes tegen zowel voor de korf- als de kastteelt. Ze zijn vaak ingewikkeld, moeilijk te volgen en houden weinig rekening met het bijenvolk en de feitelijke dracht. Het artikel waarin de Aalstermethode werd gepubliceerd was een verademing. Het blijkt mogelijk honing te oogsten met een praktische en bijenvriendelijke methode. Voor veel imkers moet deze methode een heel duidelijke richtlijn zijn geweest om het korfimkeren achter zich te laten.

Grote klaproos (*Papáver rhoéas* L.)

Een bijzondere bijenplant door de grote hoeveelheid stuifmeel die per bloem wordt geproduceerd, door de kleur van de bloem die op het eerste oog niet door bijen kan worden waargenomen, door het ontbreken van nectar. Aan die lijst kan nog worden toegevoegd de minimale verschillen tussen de bloemen van deze klaproos en zijn rode verwanten, die toch nog door bijen kunnen worden waargenomen.

Met het graan verspreid

Het geslacht klaproos (*Papáver* L.) heeft zijn oorsprong in hoofdzaak liggen in het Middellandse Zeegebied. Het telt ongeveer honderd soorten, waarvan zich drie in ons land in het wild hebben gevestigd. Ze zijn hier naar toe versleept met de granen die hier werden geteeld. Vroeger zorgden ze met de korenbloem (*Centaurea cyanus* L.) voor een kleurrijke verfraaiing van de graanakkers; nu alleen nog te vinden in bermen, langs spoorwegen en op verstoorde gronden, waar ze soms massaal in bloei staan.

Eénjarig

De grote klaproos is evenals de andere hier voorkomende soorten een éénjarige plant. Als de zaden in de herfst tot ontkieming komen, overwintert de plant met een bladrozet. De plant heeft een rechtopstaande stengel, enkel of vertakt. De bladeren staan verspreid langs de stengels. Ze zijn enkel of dubbel geveerd, onder aan de plant gesteeld en boven zittend. Zowel stengels als bladeren zijn bezet met een afstaande dunne beharing. De bloemen staan in een bladoksels of ze zijn eindstandig. De harige bloemstelen zijn omgebogen als de bloemen in knop staan. Ze richten zich op bij het openen van de bloemen. In het knopstadium zijn de kroonbladen, twee grote en twee kleine, tot een prop samengevouwen, die door twee behaarde kelkbladen wordt omsloten. Door het uitgroeien van de kroonbladen worden op een gegeven moment de beide kelkbladen van de bloem gedrukt en vallen af.

Rood en ultraviolet

Een logische gevolgtrekking van het gegeven dat bijen roodblind zijn, zou kunnen zijn dat ze de bloemen van de grote klaproos niet kunnen waarnemen. En toch bezoeken ze deze klaproos. Wat is namelijk het geval. Van de drie hoofdkleuren die door bijen kunnen worden waargenomen kaatsen de kroonbladen alleen het

ultraviolet in een behoorlijke hoeveelheid terug. Voor de bijen zijn de bloemen 'bijen-ultraviolet'. Aan de voet zijn de kroonbladen zwart. Dat deel kaatst geen ultraviolet terug en contrasteert voor het bijenoog met de rest van de bloem. Zwart is een weinig voorkomend verschijnsel in de bloemenwereld. Het ontstaat doordat twee opeenvolgende lagen in de bloemkroon complementaire kleuren hebben. Dan worden er geen lichtstralen teruggekaatst en ontstaat het zwart.

Geen nectar maar stuifmeel in overvloed

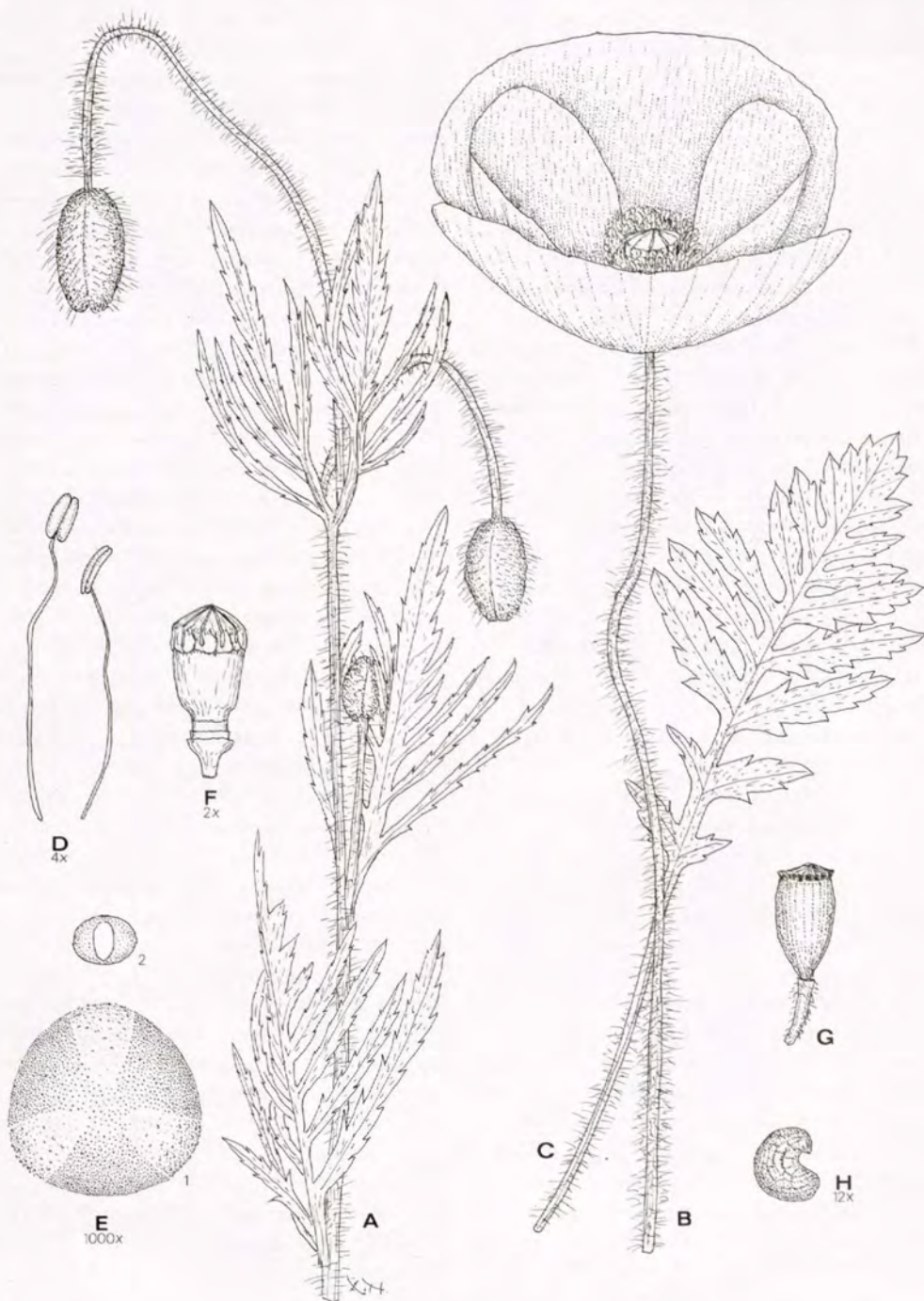
De grote klaproos produceert geen nectar en behoort daarom tot de pollenbloemen; zij is echter wel een insektenbloeiër. Het is een bekend verschijnsel dat windbloeiërs over het algemeen veel stuifmeel produceren. Insektenbloeiërs daarentegen doen dat in veel mindere mate. De grote klaproos wordt wel gezien als de uitzondering die deze regel bevestigt. In een bloem staan tientallen lange dunne meeldraden rond de stamper. De hoeveelheid stuifmeel is enorm, in één bloem kunnen ruim 2.600.000 korrels worden gevormd. De helmknoppen openen zich reeds als de bloem nog in knop staat. De bloemen staan maar één dag in bloei en voor de zaadvorming moeten ze het van bestuivende insekten hebben, want bij zelfbestuiving wordt er praktisch geen zaad gevormd. Zoals we meer zien bij pollenbloemen met veel meeldraden lopen de bijen in de bloemen rond over de helmknoppen; het lijkt net of ze op hun zij over de bloemkroon schuiven.

Geen stijl

Aan de stamper ontbreekt de stijl, de stempels liggen direct op het vruchtbeginsel. Door bijen wordt het vruchtbeginsel vaak benut als landingsplaats, waardoor bestuiving plaatsvindt. De vrucht is een doosvrucht. Als de zaden rijp zijn ontstaan aan de bovenzijde van de vrucht openingen, waardoor de zaden bij het schudden van de vrucht, bijvoorbeeld door de wind, naar buiten worden geslingerd. De zaden kunnen gedurende vele jaren hun kiemkracht behouden.

Literatuur

- Daumer, K. (1958). Blumenfarben wie sie die Bienen sehen. Zeitschr. vergl. Physiol. Bd. 41: 15-26.
McNaughton, I.H. and J.L. Harper. (1960). The comparative biology of closely related species living in the same area. I External breeding barriers between *Papaver* species. New Phytol 59: 15-26.

Grote klaproos (*Papaver rhoëas* L.)

A deel van plant met bloemknoppen; B bloem; C blad onder aan de plant; D meeldraden; E stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; F stamper; G vrucht; H zaad.

Afdelingsbladen

Een paar keer per jaar stuurt de redactie van Bijen mij een map verenigingsbladen toe. Leuke artikelen, bijzondere artikelen, eigenlijk alles dat meer bekendheid verdient, krijgt vroeg of laat een plaatsje in deze rubriek. Zo'n verenigingsblad uitgeven is niet niks, onderschat het niet. Er zijn er een aantal met een respectabele leeftijd zoals 'Het Vliegget' van de Zwolse imkers met jaargang 22, het Ambrosiusgilde uit Rotterdam met hun 'Raaf voor Imkers' jaargang 18, de imkersvereniging Leiden is met de 'Stertselaar' bezig aan de 19de jaargang en West-Friesland met de 14de jaargang van 'De Imker'. En dan zijn er nog een flink aantal met nog net geen tiende jaargang. Imkerspet af voor al die enthousiastelingen die op deze manier een band tussen hun leden in stand houden.

Voorjaar, was het maar vast zo ver

Je kunt de tijd niet dwingen, maar wel een beetje helpen. Voor mijn gevoel is de achtergrond van al de verenigingsavonden, soosochtenden en hoe de bijeenkomsten van imkers meer mogen heten, om dat voorjaar een extra duwtje te geven. We luisteren naar de verhalen van elkaar en als we wat zijn ontdooid wanen we ons tussen de bijen. We verbazen ons over de manier van aanpak van imker B, zijn oogst, waar het bijna mis ging. Ach natuurlijk, we hebben het meer gehoord maar dat zeg je niet. Je laat je meevoeren naar de bijenstal van de spreker en lijdt mee of geniet mee, al naar gelang het verhaal. Zo doen imkers dat en dan zijn ze gelukkig. Een van die imkers is Roelf Schreuder uit Anloo en dit is zijn verhaal overgenomen uit het lijfblad van Zuid-Laren.

'Na een aantal jaren met een collega-imker bijen voor de bestuiving te hebben geleverd streef ik nu naar twee volken in de winter. Met zwermen, al dan niet aangevlogen, heb ik momenteel toch vier volken ingewinterd... De dracht bij mij in de omgeving bestaat uit esdoorn, linde, vuilboom en planten in de tuintjes in het dorp. Dit jaar zijn de bijen niet weg geweest, wel 25 kg per kast esdoorn- en zomerhoning. Voordat ik inga op mijn wijze van imkeren eerst mijn kastkeuze. Aanvankelijk imkerde ik met houten kasten. Toen de kunststofkasten kwamen ben ik een Segeberger gaan proberen. Dat beviel goed en ik heb er meer gekocht. Een paar jaar had ik houten en kunststofkasten naast elkaar. De volken in kunststofkasten ontwikkelden zich in het voorjaar eerder, gaven 10 % meer honing en gebruikten in de winter minder voer.

De raten voer die over waren werden gebruikt voor zwakkere volken of een zwerm. Ik imker nu alleen nog met Segeberger kunststofkasten.

In het voorjaar wacht ik met ingrijpen tot de paardebloem in bloei komt. Dan kijk ik de volken na en hang een paar ramen kunstraat tegen het broednest aan. De volken komen op twee broedbakken de winter uit. Segeberger kent alleen broedbakken. Rond half mei zijn de volken zo goed ontwikkeld dat er een bak met alleen kunstraat tussen kan worden gezet. Een moer-rooster gebruik ik niet. De moer trekt op de bak met net uitgebouwde raaf en in de bovenste bak loopt het broed uit en wordt vervangen door honing. Bij het afnemen van de voorjaars-honing zit er geen broed in de bovenste bak. Als de volken zich goed ontwikkelen komt er eventueel nog een keer een bak met kunstraat bij, onder de bovenste bak. Bij de zomeroogst wil er wel eens wat broed in de bovenste bak voorkomen, maar er zijn ook raten met honing in de een na bovenste bak. Na het slingeren van de zomerhoning, eind juli, laat ik alles voor de bijen. Ik rommel ook niet meer in volken. Ze moeten rust en energie hebben voor de varroamijtbestrijding en voor de winter. Professor Jacobs uit Gent vertelde dat op een lezing in Beilen. Volgens hem hebben bijen die vaak worden gestoord niet de energie om de varroamijt goed op te ruimen, gaan verzwakt de winter in en kunnen 'verdwijnen'. Na de strenge winter '85/'86 ben ik geen volken meer kwijt geraakt. De varroamijt wordt normaal bestreden met Apistan en dit jaar met Apitol. Inwinteren begint eigenlijk al na het afhaken van de zomerhoning. Ik geef dan een jerrycan invertsuiker aan vier volken. In september wordt ingevoerd met een jerrycan suiker per volk. Uiteraard ben ik ook begonnen met de gewone Nederlandse zwarte bij. Omdat ik de bijen in de tuin heb met kleine kinderen wilde ik zachtardiger bijen. Ik koop daartoe al enkele jaren jaarlijks een Buckfastkoningin en vervang zo mijn bijen. De volken met een zuivere Buckfastmoer mogen extra darrebroed aanzetten/houden. Zo zijn er dus extra veel zuivere darren voor de bruidsvlucht. Ik laat de bijen zwermen. Ze gaan altijd op een vaste plaats in een boom in de tuin zitten. De Buckfastmoeren geven goede en zachtardige volken waarmee ik goed kan imkeren. Ik ben lid van de 'Buckfast Verenigd' en krijg hun verenigingsblad. Dat blader je niet even door tijdens de koffie of het journaal, zoals Bijen. Van de honing is veel voor eigen gebruik en weggevertjes. Ook de huisverkoop loopt leuk, f6,00 per pot. De was gaat in de zonnewassmelter en wordt ingeruild voor kunstraat'.

Geven en nemen

Wat lijkt het nog maar kort geleden dat we de vliegspleet verkleinden om de muizen de toegang te beletten. Tijdens een van die zachte dagen begin november had ik dat karwei geklaard. Met een tevreden gevoel ga je daarna naar huis. Een paar weken later blijkt het latje half over de vliegplank te hangen. Nee toch?, ja dus. Er was waarschijnlijk al een muis in de kast aanwezig die na een lekkere maaltijd het latje er van binnen uit heeft uitgedrukt. Het zal wel een house-party zijn geworden, gelet op de enorme hoop wasmul die op de bodem plank aanwezig was. Ik ga er maar vanuit dat het volk niet al te veel schade heeft geleden en dat de muisjes een extra vetlaagje hebben opgebouwd. Geven en nemen is ook hier het devies.

Twee-componenten oriëntatie

Binnenkort komt er een dag dat de bijen 'los' zijn. Heb je het geluk er bij te zijn dan beleef je een feestdag zelfs als dat wordt gevierd met een bruine-spikkeltjesbui. De bijen zullen die eerste uitvlucht gebruiken om zich te gaan oriënteren, iets wat we de komende maanden meer zullen zien als het aantal jonge bijen toeneemt. Tijdens dat 'voorspelen' maken ze een soort fotografisch plaatje van hun woning en naaste omgeving hetgeen in het geheugen wordt vastgelegd voor later. Voordat deze jonge bijen volleerde haalbijen worden wachten ze in de woning op informatie van ervaren haalbijen die hen door middel van de bijendans wegwijzen maken naar de drachtbron. Na ook deze informatie in hun brein te hebben opgeslagen verdwijnen ze richting beloofde land van stuifmeel en honing. Verplaatsen we de woning een paar meter tijdens een mooie haaldag dan lukt het terugkerende haalbijen niet of nauwelijks om de woning terug te vinden, ondanks dat ze toch vorm en kleur van de woning goed in zich hebben opgenomen. Wonderlijk eigenlijk, want het zijn dezelfde bijen die van een paar honderd meter tot vele kilometers afstand de woning feilloos terug weten te vinden. Uit onderzoek is gebleken dat de oriëntatie van bijen uit twee componenten bestaat. Een 'punt'oriëntatie van de woning en naaste omgeving en een ruimtelijke oriëntatie waarbij de bij zich een totaal beeld vormt van de omgeving op weg naar de drachtbron. De vraag is nog niet volledig beantwoord hoe het de bijen lukt om van grote afstand de woning weer terug te vinden. Omgevingsfactoren bleken van grote invloed.

Gemerkte haalbijen die op bekende afstand van de woning werden vrijgelaten, keerden in vlak terrein tot een maximale afstand van vijf kilometer in de woning terug, tegen negen kilometer als zij zich in een terrein bevonden met een karakteristieke bergachtige achtergrond. Vanaf de grootste afstand duurde het vaak uren en zelfs dagen voordat de bijen terugkeerden. Kenmerken in het landschap, gepolariseerd licht en de positie van de zon lijken de hulpbronnen waarvan bijen op grote afstand van de woning gebruik maken voor een veilige terugtocht.

Het weer in februari

Een karakteristiek van het februariweer in de laatste vijf jaren. Over de periode 1961-90 geldt als normaal voor het midden van het land 75 uur zonneschijn, 48 mm neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 5,7°C.

We staan op de drempel van het actieve bijenseizoen. Nog even een terugblik op het seizoen 1995 met een totaalbeeld van het weer als ruggeleuning bij uw aantekeningen.

Februari-maanden

Jaar	Zon uren	Neerslag (mm)	Max.temp. (°C)
1991	zonnig (83)	droog (27)	zeer koud (2,6)
1992	normaal	droog (29)	zeer zacht (8,0)
1993	somber	droog (26)	normaal
1994	zonnig (90)	droog (29)	vrij koud (4,8)
1995	normaal	zeer nat (88)	zeer zacht (9,4)

	Zon	Neerslag	Max.temp.
winter 94/95	+	++	++
maart 1995	++	+	n
april 1995	-	-	+
mei 1995	+	n	+
juni 1995	n	n	-
juli 1995	++	-	++
aug. 1995	++	--	++
sept. 1995	n	++	n

(++ = ver boven normaal; + = boven normaal; n = normaal; - = beneden normaal; -- = ver beneden normaal)

Geraadpleegd

Southwick, E.E., Bees and me, American Bee Journal Vol. 125(9): 627

Dees, J.E., Even voorstellen; Bij-proat No. 54 VBBN subvereniging Zuid-Laren.

Bloemverwelking bij aubergine

Tot voor enkele jaren terug werden de bloemen van de aubergineplant bespoten met de groeistof Tomatone om de vruchtzetting te induceren. Thans worden vooral bijen gebruikt voor de bestuiving van aubergines. Ongeveer drie bijenvolken per ha aubergine is voldoende voor een goed bestuivingsresultaat. De meeste auberginetelers gebruiken dan ook bijen in plaats van hommels.

Sinds enkele jaren treedt er echter op een aantal bedrijven bloemverwelking op. De bloemen worden dan vaak eerst vochtig en gaan vervolgens lekken. Korte tijd daarna zijn er op de bloemen en de kleine vruchtjes schimmelsporen te zien. Direct werd door een aantal tuinders de veronderstelling geuit dat bijen voor de snelle verspreiding van schimmelsporen van bloem tot bloem verantwoordelijk zouden zijn. Er werd ook gesteld dat bijen en hommels de stamper en de meeldraden zouden beschadigen waardoor de schimmel de bloemen zou kunnen binnendringen. De bijen werden dan ook uit de kas verwijderd en er werd weer overgegaan op handbestuiving.

Bij een onderzoek van de Plantenziektenkundige Dienst werd op de natte bloemen de bacterie *Erwinia carotovora* aangetoond. Dit is de gewone natrotbacterie die bij veel gewassen rot kan veroorzaken. Het is een zwakte-parasiet die alleen na beschadiging en onder voor de plant ongunstige omstandigheden een aantasting kan veroorzaken. Een directe bestrijding is niet bekend. De meest voorkomende schimmel is de *Mucor*-schimmel ook wel de broodschimmel genoemd.

Door de Ambrosiushoeve zijn op een aantal bedrijven waarnemingen gedaan om informatie over de bloemverwelking te verzamelen. Hieruit bleek dat op bedrijven waar biologisch werd geteeld er meer problemen waren met bloemverwelking dan waar de plagen worden bestreden met bestrijdingsmiddelen. Op een aantal bedrijven, waar gestopt werd met insectenbestuiving, nam de bloemverwelking niet duidelijk af. Bij de rol van bijen bij de overbrenging van bacteriën en schimmels moeten dus zeker vraagtekens worden gezet. Bij een aantal telers bleek, dat de problemen pas over waren toe ze de biologische bestrijders gedood hadden. Met name de roofwants *Macrolophus* en waarschijnlijk de *Orius* kunnen de plant beschadigen door steken en zuigen. De ervaringen duiden erop dat vooral de biologische bestrijders bijdragen aan het optreden en

de verspreiding van bacteriën en schimmels die bloemverwelking veroorzaken. In 1996 zal het onderzoek samen met het Proefstation voor de Bloemisterij en Glasgroente te Naaldwijk worden voortgezet.

Bestuivingsonderzoek vuilboom

Vaak wordt beweerd dat honingbijen een nuttige taak hebben bij de bestuiving van bloeiende planten in de natuur en het openbaar groen. Er zijn echter weinig onderzoeksresultaten beschikbaar om deze bewering te ondersteunen. Daarom is de Ambrosiushoeve gestart met een eerste onderzoek naar de bijdrage die honingbijen leveren aan de bestuiving in de natuur. In augustus en september van 1995 is door een stagiaire bestuivingsonderzoek gedaan aan *Frangula alnus*, de vuilboom of sporkehout.

Bij dit onderzoek zijn vrije bestuiving, ingehuld en handbestuiving met elkaar vergeleken. De ingehulde bloemen waarbij dus geen bezoek van honingbijen en andere grotere insecten mogelijk was hadden een zetting die even groot was als die van met de bloemen van de vrije bestuiving en handbestuiving. Honingbijen verzamelen bij de vuilboom vooral nectar, zelden verzamelen ze stuifmeel. Bij de bijen die de bloemen van de vuilboom bezochten, zijn geen stuifmeelklompjes aan de achterpoten waargenomen. In het haarkleed van een aantal gevangen bijen is wel stuifmeel van vuilboom gevonden.

Tot eind augustus was het aandeel zweefvliegen op het aantal bloembezoekende insecten verreweg het grootst. Wespen en hommels waren in veel kleinere aantallen aanwezig. Het aantal honingbijen was zeer wisselend, maar ook niet zo groot als het aantal zweefvliegen. Een aantal keren is er 's avond of 's nachts berekend, waarna er 's morgens meer honingbijen zijn waargenomen dan op de andere dagen op hetzelfde tijdstip. Waarschijnlijk is de nectarafscheiding afhankelijk van de hoeveelheid beschikbaar water.

Bijenhouderschap in Beeld

Op de Ambrosiushoeve is een uitgebreid rapport verkrijgbaar van een enquête in de bijenhouderschap (Zie Bijen 4(12): 344-345 (1995)). Dit rapport: 'Bijenhouderschap in Beeld' wordt u toegestuurd als u f5,- overmaakt op Rabobankrekening 15.12.03.813. t.n.v. Ambrosiushoeve, o.v.v. 'Bijenhouderschap in Beeld'. Het gironummer van de bank is 10.88.813. Vermeld u s.v.p. ook uw volledig adres.

Lof over de demonstratiekast

Al dertig jaar heeft een Duitse imker een demonstratiekast in zijn huiskamer. Een tweeraams kastje met een uitgang naar buiten. Hier zit het hele jaar een volkje in. In de herfst worden ze ingevoerd, net als de grote volken. 's Winters zitten ze keurig op een wintertros. Ze trekken zich niet veel aan van het lawaai om hen heen, het geloop en het slaan van deuren. Ook vliegen ze niet eerder naar buiten dan de volken in de bijenstal. Verwacht werd dat met een fel winterzonnetje de bijen naar buiten zouden komen om dan niet meer terug te keren. Dat gebeurde nooit in al die dertig jaar. In het voorjaar gaf dit kleine kastje altijd een enorme voorzwerm. Omdat de koningin niet veel gelegd had in het kleine kastje, kon ze nog zeker een jaar mee. Bij de zwerm worden elk jaar 2-3 ramen verzegeld broed gehangen en binnen de kortste tijd ontwikkelt deze zwerm zich tot een sterk volk. De demonstratiekast geeft ook een goede indruk van de dracht. Het honingen is niet alleen afhankelijk van het mooie weer; tijd van de dag, luchtvochtigheid, windrichting hebben invloed. Daar zitten ze dan amechtig op de raat, totdat er opeens leven in de brouwerij komt. Er wordt gedanst en gevlogen en al gauw komt de nectar binnen. Ook de grote volken zijn dan gegarandeerd aan het halen. De kast kan rustig in de kamer worden opengemaakt. Als dat voorzichtig gebeurt, zullen er echt geen honderden bijen de kamer invliegen. De ruiten moeten natuurlijk schoon worden gehouden om de zaak goed te kunnen blijven bekijken. Omdat de twee ramen naast elkaar hangen zie je niet altijd de koningin. Maar als je geluk hebt kun je haar rustig bekijken tijdens het eieren leggen, met een vergrootglas zie je nog meer. Een goed idee voor ons allemaal, een onderwerp van gesprek heb je dan altijd!

Deutsches Bienen Journal 1995(11).

Kleur van de kast

Kasten worden in verschillende kleuren geschilderd. Wij in Nederland geven ze liefst een groen kleurtje, soms met een wit randje. In veel landen worden ze gelakt en houden dus hun houtkleur. In Amerika worden ze vaak wit geschilderd. Heeft kleur nu invloed op temperatuur en gedrag?

Een imker in de Verenigde Staten wilde dat wel eens weten en vergeleek vier witte kasten met vier kasten die hij zwart had geschilderd. De resultaten waren

- In de lente hadden de zwarte kasten een hogere binnentemperatuur, in de herfst de witte.
- Er was geen verschil in het optreden van de tracheeënmijs tussen zwart en wit.
- De zwarte kasten hadden meer varroamijten in de lente.
- Er is minder voer nodig om de bijen de winter door te laten komen in de zwarte kasten.
- Het lijkt of van de zwarte kasten de honingopbrengst iets hoger lag.

Toch kunnen uit dit onderzoekje geen echte conclusies worden getrokken, daarvoor was de proef te klein.

American Bee Journal 1995(10).

Opmerkingen

In 'Beekeeping', het bijenblad uit de provincie Devon, een paar aardige opmerkingen.

1. **Waarom gaat een bijenzwerm eerst in de buurt van de oude woning hangen?** Ze weten toch al dagen van tevoren dat ze zullen wegtrekken. Waarom gaan de zoekbijen dan al niet van tevoren uit op een goede nestplaats? Het is toch veel gemakkelijker om direct in de nieuwe woning te trekken.
2. **Wie kent er Nederlands?** We hebben een ruilabonnement met 'Redactie Bijen' (!) We willen interessante onderwerpen graag aan onze lezers doorgeven, maar dan moeten we ze toch eerst kunnen lezen.
3. **Oriëntatie van de cellen in de raat.** We vinden het goed als de cel verticale wanden heeft, zoals in de kunstraat. Horizontale wanden zijn fout. In feite doet het er echter niet toe. In 1981 vonden Hepburn en Rigby dat bij door bijen zelfgebouwde raat de helft horizontaal en de helft van de cellen verticaal stond.

Beekeeping, 1995(11).

Hittegolf

Afgelopen zomer was het niet alleen bij ons erg warm. In Zuid-Spanje in de buurt van Sevilla en Cordoba liep het kwik op tot boven de 40°C. Ook was het daar heel droog. Het gevolg was dat minstens 4.000 volken dit niet overleefden, de raten smolten.

Deutsches Bienen Journal 1995(11)

Drijfvoeren voor kastimker uit den boze

Ab Kuypers

Het drijfvoeren is een praktijk die we hebben overgehouden aan de oude imkerij. Eigenlijk is het een verouderde techniek. Toch wordt hij nog wel toegepast. Het zonder meer overnemen van methoden uit de korfimkerij is een verkeerde manier van bijhouden. In dit artikel zullen we proberen te ontdekken waarom voor de kastimker het drijfvoeren vooral in het voorjaar uit den boze is.

44 Versnelde broedaanzet

Drijfvoeren is het herhaaldelijk verstrekken van kleine porties voer aan bijenvolken met als doel een versnelde broedaanzet. Dit kan gedurende het gehele imkerseizoen worden uitgevoerd. Het prikkelen van bijenvolken tot broedaanzet in het vroege voorjaar zal uiteindelijk meer problemen opleveren, dan dat het bijen goed doet. Het drijfvoeren met alleen suikerooplossing heeft slechts zin wanneer er tegelijkertijd voldoende stuifmeel kan worden verzameld. Het toedienen van een suikerooplossing kan de bijen er toe brengen uit te vliegen, op zoek naar dracht. In het vroege voorjaar is de temperatuur daarvoor nog vaak veel te laag. Het effect van onze goede bedoelingen zal veel dode bijen zijn. Een ander gevaar is dat door onze prikkeling de broednesten te groot worden. Bij plotseling dalen van de temperatuur kan een 'gestimuleerd' broednest door het nog kleine 'winter' volkje onvoldoende warm gehouden worden. Er zal dan veel broed afkoelen en sterven. Bij het drijfvoeren bestaat bovendien de kans dat we roverij op onze stand bewerkstelligen.

Het hele jaar door

In principe kan drijfvoeren het gehele seizoen door plaatsvinden. Het kan dienen om drachtloze perioden enigszins te overbruggen. Tijdens een drachtpauze zal de koningin vaak wat minder eitjes leggen. Aan het einde van de zomerdracht gekomen is het wellicht nog te vroeg om al voor de winter te gaan invoeren. Wel zouden we vanaf half augustus kunnen gaan drijfvoeren om te voorkomen dat het broednest te snel krimpt. Zonder stuifmeel is drijfvoeren om het broeden te stimuleren echter volkomen zinloos. Op suiker alleen kweek je geen bijen! Onderzoek heeft aangetoond dat drijfvoeren in het vroege voorjaar niets helpt. De ver-

schillen in volkssterkte die daarbij tussen diverse bijenstanden werd gevonden, hadden te maken met het water van de suikerooplossing. Volken die geen water konden verzamelen werden geholpen in hun watervoorziening door het aangeboden voer. Voor de voedselbereiding voor broed is immers veel water nodig. De groei in het broednest wordt echter niet door de suiker veroorzaakt.

Voerbakjes die onder de vliegopening van een korf werden geplaatst. Foto Het Nederlands Openluchtmuseum Arnhem.

Openkrabben

Een veel effectiever wijze van 'broed prikkelen' in het voorjaar is het openkrabben van voerramen. Wanneer bijvoorbeeld bij de voorjaarsinspectie blijkt dat het broednest tegen het wintervoer aanzit, kan het openkrabben van de ramen naast het nest een positieve uitwerking hebben op de broedontwikkeling. De bijen zullen het opengekrabde voer snel te verplaatsen. De ruimte die zo ontstaat zal door de moeder benut worden om eitjes in te leggen. We mogen dit zeker niet eerder doen dan tijdens de voorjaarsinspectie. Zelf ben ik er trouwens een voorstander van de bijen zolang mogelijk in het voorjaar met rust te laten. Vóór april zal ik, wanneer er niets opvallends aan de uitwinterende volken is te bemerken, nooit de volken inspecteren. Het drijfvoeren in de moderne bijenteelt komt meestal voort uit een overdreven bezorgdheid bij imkers. Men wil graag extra aandacht aan zijn bijen schenken, zonder zich te realiseren, dat dit mogelijk de bijen meer kwaad dan goed doet.

De vroegere korfimker

'Waren die vroegere korfimkers van wie wij het

Foto Het Nederlands Openlucht museum Arnhem.

drijfvoeren hebben overgenomen dan stomme lui? Nee, natuurlijk niet. Het oppeppen van de volken in het voorjaar was onderdeel van hun bedrijfswijze. Afgestemd op de heidedracht. De volken moesten zich snel ontwikkelen om zo snel mogelijk zwermen te krijgen. Die zwermen op hun beurt werden weer opgekweekt om met veel sterke hoofdvolken naar de heide te kunnen gaan. Hoe eerder de zwermen afkwamen, des te sneller waren die uitgegroeid tot goede hoofdvolken. Korfimmers gebruikten voor een drijfvoering bovendien altijd stamphoning. Dat zijn fijn-gestampte stukken raat, die waren overgebleven na het slachten van de heidevolken. Die stamphoning bevatte veel stuifmeel. En daar zit hem de kneep. Dat is dus heel wat anders dan het 'moderne' drijfvoeren met alleen een suikeroplossing, hetgeen in het voorjaar bovendien de kans op *Nosema* vergroot.

De beste drijfvoeding

Wij, moderne imkers, beschikken niet meer over stamp-honing. Onze beste wijze van drijfvoeren is het aanplan-ten van vroege bloeiers, die flink stuifmeel produceren. Als men goed de volken heeft ingewinterd kan het niet zo zijn, dat er voedselgebrek is. Angst voor voedsel-gebrek is vaak de drijfveer voor drijfvoeren. Voeren in het voorjaar vanwege voedselgebrek in de volken is onder normale omstandigheden een 'imkerschande'. Zorg liever voor voldoende water in de buurt van de bijenstand. En voor goede mogelijkheden om stuifmeel te kunnen verzamelen. Uw volken zullen dan tijdig op sterkte zijn om de eerste echte voorjaarsdracht binnen te slepen.

Officiële mededelingen

Bericht van de Rijksbijenteeltconsulent

Inwerkingtreding Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

In de eerste helft van 1996 zal naar verwachting de Bijen-wet 1947, ook op het gebied van de dierziektebestrijding, worden ingetrokken en vervangen worden door de Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren (GWWD). Voor de bijenhouderij in Nederland leidt het in werking treden van de GWWD tot een aantal veranderingen. Over twee er van wil ik de imkers nu al informeren, namelijk het vervoersverbod Waddeneilanden en het Rijksbijenteelt-consulentschap.

Vervoersverbod bijen Waddeneilanden

De beschikking vervoersverbod bijen Waddeneilanden werd in februari 1984 ingesteld en had tot doel de toen oprukkende varroamijt een halt toe te roepen. Deze beschikking stelde voorwaarden aan het vervoer van bijen van en naar de Waddeneilanden. Het instellen van dit vervoersverbod gebeurde op grond van artikel 2 van de Bijenwet 1947 en was mogelijk omdat in artikel 3 van de Bijenwet alle bijenziekten als aangifteplichtig staan aan-gegeven. Uitgaande van het principe dat de minister bij het constateren van een bijenziekte voor een gebied vervoersmaatregelen kan nemen, is het instellen van het vervoersverbod Waddeneilanden omgekeerd toegepast. In dit geval is het vervoer verboden van en naar de Waddeneilanden, zijnde niet besmet gebied. Aangezien krachtens de GWWD alleen Amerikaans vuilbroed aan-gewezen wordt als besmettelijke ziekte bij bijen, zal dit vervoersverbod voor bijen van en naar de Waddeneilan-den, met het doel de varroamijt een halt toe te roepen, komen te vervallen.

De Rijksbijenteeltconsulent

Voor het uitvoeren van de in de Bijenwet genoemde maatregelen is de Rijksbijenteeltconsulent de verant-woordelijke autoriteit. Hoewel de meeste artikelen van de Bijenwet terugkomen in de GWWD, zal de functie van Rijksbijenteeltconsulent verdwijnen en niet terugkeren in de GWWD. Om inhoud te kunnen geven aan de verant-woordelijkheden die verband houden met de aangewezen besmettelijke dierziekten, zal de minister een bevoegde ambtenaar aanwijzen. Deze is dan eveneens verantwoor-delijk voor de wering en bestrijding van bijenziekten. De melding van een dierziekte dient in het vervolg formeel plaats te vinden bij de burgemeester van de plaats waar de bijen zich bevinden. De burgemeester licht vervolgens de aangewezen ambtenaar in. Hiertoe zal, evenals bij de andere dierziekten de inspecteur-districtshoofd van de Veterinaire Dienst/ Kringdirecteur RVW worden aangewe-zen. Op het moment dat de GWWD in werking treedt zal daaraan uitgebreid aandacht worden besteed in Bijen.

De zachtaardige moeren van Schier

Ine Jellema

Op Schiermonnikoog, kortweg 'Schier', staat een carnica-teeltstation. Door de jaren heen zijn daar duizenden zachtaardige moeren gekweekt voor imkers in Nederland en België. Ook lieten talloze bijenhouders hun moeren op Schiermonnikoog bevruchten. Maar om import van Amerikaans vuilbroed uit te sluiten, is dat niet meer toegestaan. Het afgelopen jaar hebben ruim 175 vriendelijke Schier-moeren hun weg gevonden naar de imkers. Hoe werkt het eiland-bevruchtungsstation? Welk type bij komt er vandaan? En waar kunnen de koninginnen besteld worden? Meer daarover in dit artikel.

46

De Schiermoer

Elke honingbij die je op Schiermonnikoog ziet vliegen stamt van het Station voor de Carnicateelt. Met het bestuur van het eiland is overeengekomen, dat er geen andere volken worden toegelaten. Een ideale omgeving dus voor het kweken van raszuivere, eiland-bevruchte moeren.

De 'Schiermoer' is verwant aan de *Peschets Carnica* uit Slovenië. Het is een uiterst zachtaardige bij, die om die eigenschap indertijd is uitgekozen door de grondleggers van het teeltstation.

De lijn werd al tientallen jaren geleden ingevoerd op Schier en ontwikkelt zich nog steeds goed. De bij is

wintervast en reageert uitstekend op het klimaat en de drachtomstandigheden ter plaatse. De regelmatig (zeer) goede honingooigsten zijn daarvan het bewijs.

Impressie van teelt 1995

De bijenstand van de Stichting Carnicateelt ligt in een warme, beschutte duinpan. Een gedeelte van de volken staat in een ruime bijenhal, een ander deel staat opgesteld in de open lucht.

Standbeheerder is Bram de Smidt, die daarvoor gedurende het jaar vele malen op en neer reist. Voor de moerteelt wordt een strak schema gevolgd, beginnend in de laatste week van mei (eerder starten is door de late lente op het eiland niet verstandig) en eindigend met de aflevering van de moeren rond half juli. In die teeltperiode is het doorlopend spitsuur op de bijenstand; een goede planning en werkverdeling is dan ook absolute noodzaak.

Een impressie van zo'n teeltperiode. Het was prachtig weer in mei 1995 toen de teelt begon: de esdoorn en de wilde roos bloeiden volop en de bijen tuimelden met nectar en stuifmeel de kasten in!

Tevoren had de teeltploeg (Hayo Velthuis, Bram de Smidt en Jan Charpentier) in overleg met Michael Bijnen afgesproken wie in de komende maanden 'dienst' zou hebben op het eiland: alleen, tijdens spitsuren samen, of met hulp van vrijwilligers.

Hayo Velthuis en assistent Jan Jansen bij een pleegvolk.
Foto Jan Charpentier.

Bram de Smidt (rechts) en Wim van de Hurk bij het 'oogsten' van de moeren. Foto Jan Charpentier.

Werkbasis was een zomerhuisje vlakbij de bijenstand, dat op de dag van aankomst in een mum van tijd werd omgevormd tot een teeltcentrum. Er werd een (lood-zware) broedstoof aangesleept, een overlarf Tafeltje met koud licht geïmproviseerd en plastic op de grond gelegd om de starters op te zetten. Daarna meteen aan de slag.

Meer dan honderd felgekleurde tafeltjes werden verspreid in het duintje in de grond (voor de latere bevruchtungskastjes). Volken werden geïnspecteerd. De eerste serie van de 600 benodigde wasdopjes voor het overlarven werd gemaakt en aan de teeltlatten vastgesmolten. Tussen alle werk door werd gediscussieerd uit welke volken zou worden overgelarfd. Dit aan de hand van de ervaringen met die volken, de cubitaal-index en de resultaten met de afgeleverde moeren. De drukte van die eerste dag was kenmerkend voor de hele periode. Want wie 175 moeren wil afleveren, zal minstens 560 larfjes moeten overlarven. Bij elke handeling moet immers gerekend worden op verlies: bij het aannemen van de doppen, het uitlopen in de broedstoof en de bruidsvlucht van de moeren.

Van eind mei tot eind juni werd elke dag tot in de avond gewerkt; in grote series, planmatig en gericht. Van alle handelingen werd nauwkeurig boek gehouden. Tussendoor was er gelegenheid voor het doen van kleine experimenten (zoals: is er verschil te constateren in het aannemen van nieuwe en gebruikte wasdopjes). Opvallend was de zorgeloosheid waarmee je in deze bijen kan werken. Iedereen liep in korte broek, met blote armen en zonder bijenkap door de bijenvlucht. Geen enkele steek, ook niet als de kasten open gingen en er doppen werden gebroken. Dat, gevoegd bij het voortdurende stralende zomerweer, maakte dit werk uiterst plezierig!

Op twee momenten wordt er met een grotere groep vrijwilligers gewerkt: bij het oogsten van de moeren en bij het slingeren.

Om de moeren is de hele teelt begonnen. Het oogsten daarvan is dus een feestelijk (èn spannend!) moment. Op één dag moeten dan alle moeren uit de bevruchtungskastjes worden gehaald en met wat begeleidende bijen in verzendkooitjes worden gedaan. In 1995 ging het om ongeveer 190 moeren! De datum van deze moeroogst wordt steeds lang van tevoren bekendgemaakt aan de klanten. Hiervan kan niet worden afgeweken, ook niet als het (zoals op 14 juli vorig jaar) noodweer is in heel Nederland.

Gelukkig waren er die dag op Schier meer droge momenten dan werd gevreesd. De vrijwilligers, allemaal ervaren imkers of moertelers, konden dus goed werken. Overal zag je gebukte mensen in grote con-

centratie moeren uitvangen. Zelfs toen het begon te stortregenen en te bliksemen waren de meest bevrogen werkers niet te stoppen. En zelfs toen bleven de bijen redelijk braaf.

Daags daarop werden de moeren afgeleverd per treinkoerier. Bram de Smidt reisde daarvoor met de moeren Nederland af. Tevoren was met de klanten afgesproken op welk station en op welk tijdstip de moeren in ontvangst konden worden genomen. Een 'logistiek' karwei, dat niet moet worden onderschat! Het slingeren van de honing is het tweede moment van grootschaliger teamwork. De Schiermoer is zo goed aangepast aan het eiland-klimaat, dat er ondanks alle gerommel in de volken elk jaar lamsoorhoning kan worden geslingerd. Mits natuurlijk het weer na half juli meewerkt en de augustus-springvloed de kwelder niet doet overstromen. De kruidenier verkoopt de honing als 'eilandhoning' aan de toerist, en het teeltstation heeft er wat extra inkomsten door. Dit jaar bedroeg de oogst ca. 900 kg, waarbij er ook nog heel wat kilo's in de volken werd gelaten voor het overwinteren.

Een van de belangrijkste eigenschappen waarop de Schiermoer wordt geselecteerd is zachtaardigheid. Binnen de niet te grote eilandpopulatie kan daardoor een zekere mate van inteelt ontstaan, waarbij enig verlies van vitaliteit (een iets minder onstuimige broedaanzet) kan optreden. Dat is voor een teeltmoer niet ongewoon. Het zijn de F1-dochters van die moer, bevrucht dus door de darren van de nieuwe bezitters, die grote, vitale, zachtaardige en ijverige produktievolken leveren. Het bekende heterosis-effect is daar de oorzaak van.

En wat de Schiermoer zelf betreft: via onderzoek en enquêtes onder de afnemers worden haar eigenschappen scherp in de gaten gehouden. En indien nodig, wordt er behoedzaam wat fris carnica bloed (bijvoorbeeld van Spiekeroog) ingekruist.

Nadere gegevens:

- *Het bestuur van de 'Stichting Station voor de Carnicateelt' bestaat uit Hayo Velthuis (voorzitter), Michael Bijnen (secretaris), Bram de Smidt (penningmeester, tevens standbeheerder), Athos Millington Ward en Jan Charpentier.*
- *Iedere imker kan teeltmoeren bestellen bij secretaris Michael Bijnen (077-3982397). Bestellen voor 15 mei.*
- *De moeren worden op een afgesproken tijdstip op zaterdag 13 juli afgeleverd per treinkoerier. De kosten zijn f30,- per moertje, inclusief vervoer.*

Interessante lezingen bij LLTB-imkers

Martin Schyns

Voor het eerst sinds lange tijd is er in Limburg weer een studiedag georganiseerd, ditmaal door de regio Midden. En met succes! Voor maar f15,- per persoon is men erin geslaagd drie interessante lezingen, een natje en een droogje en een museumbezoek te organiseren. En niet te vergeten de postersessie en de honingkeuring. Een kort verslag.

Koninginneteelt

De eerste lezing van mevrouw M.J. Duchateau ging over koninginneteelt. Niet alleen het waarom van koninginneteelt, ook de voor- en nadelen ervan werden ondermeer behandeld. Duidelijk werd dat als er met afwijkende rassen gewerkt wordt, het enorm belangrijk is om te voorkomen dat er F2-kruisingen ontstaan. In deze volken wordt de harmonie verstoord o.a. doordat de bijen in zo'n volk elkaar niet kunnen 'verstaan'. Ieder ras heeft zijn eigen variant van bijvoorbeeld de bijendans. Als men volken kruist die verschillende 'talen' spreken dan ontstaat een volk (F1) dat een 'dialect' spreekt. Dat levert nog niet zo'n groot probleem op. Maar kruist men deze volken verder (F2) dan ontstaat een volk van 'babylonische' bijen die vaak agressief zijn. Hieruit kan men concluderen dat koninginneteelt een vereiste is als men met vreemde bijenrassen werkt. Vervolgens werden diverse methoden van koninginneteelt duidelijk en uitvoerig behandeld.

Varroamijtbestrijding

De tweede lezing, van de heer B. Kraus over de varroamijtbestrijding en resistentie van bijen tegen de varroamijt was ook de moeite waard. Naast veel praktische tips over o.a. temperatuurmetingen in bijenvolken werd de stand van zaken in het onderzoek naar varroamijtresistentie behandeld. Deze lezing, die in het

Bezoek openluchtmuseum Eynderhoof. Foto M. Schyns

Duits werd gehouden, was door de enorme hoeveelheid informatie een ware 'informatiebom'.

Na de lunch werd het openluchtmuseum Eynderhoof te Nederweert-Eind bezocht, een 'levend' museum voor (oude) ambachten. Dit zorgde even voor wat afleiding. De meeste imkers waren echter weer gauw bij de les als ze in de buurt van drachtplanten, korflechten, wasgieten of de bijenstal kwamen.

Bijenwas

Na het museumbezoek hield de heer F.P. Bohlmeijer een lezing over bijenwas. Anatomische aspecten van wasklieren, de chemische samenstelling van bijenwas en ratenbouw passeerden de revue. Ook kwamen de residuën van bestrijdingsmiddelen en diverse methoden van waswinning aan bod. Evenals vele technische gegevens zoals smeltpunt 62-66°C; soortelijke massa 0,96-0,97 kg/L en verschillen tussen gegoten en gewalste kunstraat (gegoten kunstraat wordt beter uitgebouwd dan gewalste kunstraat). En natuurlijk ontbraken geen van de volgende onderwerpen: een recept voor boenwas, het maken van kaarsen, de katonen lont van kaarsen die speciaal getwijnd moet zijn, gebruik in lipstick, gebruik in de farmaceutische industrie, in snoep (drop), voor kunstraat. Al met al een zeer volledige behandeling van een onderdeel van de imkerij. Achteraf dacht ik: 'Wat hebben imkers toch een interessante hobby, dat over een klein onderdeel ervan al zoveel te vertellen valt!'

De honingkeuring

Aan het eind van de dag werd de uitslag van de honingkeuring bekend gemaakt. Ook hier viel weer wat te leren. Bijvoorbeeld dat honing tijdens het slingeren veel waterdamp kan opnemen uit de lucht. Zeker als het warm is met een hoge relatieve luchtvochtigheid. Het is dan zeker zaak om onnodige luchtstromen te voorkomen en tijdens het slingeren het deksel op de honingslinger te doen!

Bij het zien van al het mooie vakwerk kon deze studiedag helemaal niet meer stuk. Met spanning kijk ik uit naar de studiedag in 1996!

De uitslag van de honingkeuring:

Klasse 1 vloeibare honing: 1e dhr. Engels uit Belfeld, 2e dhr. Maessen uit Grashoek, 2e dhr. F. Smedts uit Meyel, 2e dhr. F. Heessen uit Mook.

Klasse 2 gekristalliseerde honing: 2e dhr. H. v.d. Berg uit Reuver, 3e dhr. P. Elshout uit Susteren en 3e dhr. Koppers uit Nederweert. Klasse 5 sectiehoning: een eervolle vermelding voor dhr. G. Hanssen uit Haalen.

Abraham Kraai

Marleen Boerjan

Op 28 december 1995 is in zijn woonplaats Lochem dhr. Abraham Kraai op 77 jarige leeftijd overleden. Na vele jaren actief te zijn geweest als voorzitter van de subvereniging Wageningen en als bijenteeltleraar, woonde dhr. Kraai alweer meerdere jaren in het rustige Lochem. De bijzondere inzet van dhr. Kraai voor de subvereniging Wageningen is de reden dat ik namens deze subvereniging stil wil staan bij de tijd dat hij nog in Wageningen actief was.

Dhr. Kraai was sinds 1960 lid van de subvereniging Wageningen, waarvan hij 27 jaar voorzitter was. Hij heeft de ontwikkeling van de Flevopolder als imker en organisator van het reizen daar naar toe mee-gemaakt. In de jaren 60 hadden de meeste imkers nog geen auto en organi-

seerde de subvereniging het gezamenlijk reizen naar de moerasdijvle en later het koolzaad in de polder. Een grote vrachtauto, laarzen en thermoskannen met koffie kwamen er aan te pas. Dhr. Kraai kon boeiend vertellen over de ervaringen in de polder, niet alleen over het reizen maar ook over het gezamenlijk kunst-zwermen maken en honingslinteren.

Tijdens het reizen en de vele cursussen voor beginners en gevorderden droeg dhr. Kraai zijn kennis van de bijenteelt over aan de nog onwetende imker. In de bijenstal van het voormalige Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, waar dhr. Kraai werkzaam is geweest, zijn gedurende een 15-tal jaren bijenteeltcursussen gegeven. Zijn boeiende manier van lesgeven heeft er toe bijgedragen dat de subvereniging Wageningen in de jaren 80 kon uitgroeien tot een bloeiende vereniging met 85 leden.

Tijdens zijn voorzitterschap veranderde er veel: imkers hadden zelf een auto waardoor het gezamenlijk reizen verminderde; de beginnend imker was tevreden met één of twee volkjes in de achtertuin; de varroamijt sloeg toe en tastte de 'kwaliteit' van de volken aan. Deze veranderingen waren de aanleiding dat dhr. Kraai zich uit het actieve imkerleven terugtrok. Voor de subvereniging Wageningen was dhr. Kraai een opmerkelijk voorzitter en leraar, zijn naam is op vele plaatsen in de notulenboeken terug te vinden.

Officiële mededeling

Vervoersverbod

De directeur van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV) deelt hierbij mede dat:

Amerikaans vuilbroed is vastgesteld onder de bijenvolken van een imker in de Limburgse gemeente Urmond. De getroffen imker was in het bezit van vier bijenvolken op één standplaats. De volken van deze imker zijn inmiddels getaxeerd en ter vernietiging afgevoerd naar een vuilverbranding. Het onderzoek naar de mogelijke herkomst van de besmetting is op dit moment nog niet afgerond. Ter voorkoming van verdere verspreiding van de ziekte is door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een vervoersverbod ingesteld in een gebied van ca. 3 km rondom de besmette stand. Dit vervoersverbod kan weer worden opgeheven nadat bij een onderzoek is vastgesteld dat in het gebied geen Amerikaans vuilbroed meer aanwezig is, waardoor er geen gevaar voor verdere verspreiding meer bestaat. Voor een goede uitvoering van dit onderzoek zullen alle bijenvolken in het gebied worden gecontroleerd. Gezien de tijd van het jaar zal dit onderzoek pas in 1996 kunnen plaatsvinden en wel op het moment dat de weersomstandigheden dit toelaten en er voldoende broed aanwezig is, d.w.z. tenminste vijf ramen goed belegd door de koningin. Naar verwachting zal dit dan begin mei kunnen gebeuren.

Gelet op artikel 2 van de Bijenwet 1947; Besluit: Artikel 1

Het is verboden bijen te vervoeren van of naar het gebied dat als volgt is begrensd:

Vanaf knooppunt Kerensheide de A-76/E-314 in westelijke richting volgend tot aan de landsgrens (de rivier Maas); deze in noordelijke richting volgend tot de gemeentegrens van Stein met Born; deze in oostelijke richting volgend tot de Steinakker in Guttecoven gemeente Sittard; deze in zuidelijke richting volgend tot de gemeentegrens met Geleen; deze in zuidelijke richting volgend tot de Urmonderbaan; deze in westelijke richting volgend tot de Burg. Lemmensstraat; deze in zuidelijke richting volgend tot de Koestraat; deze in westelijke richting volgend tot de Oude Postbaan; deze in zuidelijke richting volgend tot aan het knooppunt Kerensheide.

Artikel 2

Deze regeling wordt aangehaald als: Regeling vervoersverbod bijen Zuid-Limburg 1995 III.

Ervaringen van een beginnend imker

Foutje (prik) bedankt!

Op 7 juni 1993 ging een soort jongensdroom in vervulling. Terwijl ik in mijn tuin bezig was werd ik verrast door het geluid van een zwerm bijen die een grote conifeer als pleisterplaats uitkoos. Een fantastische ervaring. Eigenlijk had ik altijd al eens een bijenvolk willen hebben, maar om allerhande redenen was het er nooit van gekomen. Na tevergeefs via politie en telefoonboeken naar een imker te hebben gezocht, besloot ik zelf maar actie te ondernemen. Via een ladder, gewapend met snoeischaar en een schoon groot bakblik klom ik in de ziepende conifeer naar de tros. Mijn vrouw vond het allemaal maar niets en liep onophoudelijk 06-11 te mompelen. Gelukkig had de koningin een vrij dunne tak uitgekozen die met de snoeischaar eenvoudig doorgeknipt kon worden, zodat de tros keurig in het grote blik tuimelde. Achteraf natuurlijk fout en niet erg slim, maar ja, je bent niet zo jong meer (56) en je wilt toch wat. Nadat ik het blik gedeeltelijk had afgedekt en onder de conifeer had gezet, ben ik op zoek gegaan naar een plaatselijke imker. Gelukkig vond ik de heer Wiltink, een zeer ervaren imker die binnen de kortst mogelijke tijd met korf en imkersgereedschap voor mijn deur stond.

Het volk werd in de korf gedaan, kreeg een plaatsje in mijn tuin en ik kon beginnen. Een complete Simplexkast en imkersuitrusting werd aangeschaft. Het boek van de heer Speelziek werd gekocht, Groenveld geleend (en gekopieerd omdat het niet meer te koop is) en avond aan avond werd er gestudeerd. Gelukkig vond ik mijn collega Willy Sanders, een leraar bijenteelt, bereid om mij met raad en daad terzijde te staan. Dat bleek wel nodig omdat mijn bijen kennelijk de eerder genoemde boeken niet gelezen hadden en wel eens wat anders reageerden dan dat ik verwachtte. Mijn burens reageerden in eerste instantie wat argwanend, doch dankzij Willy Sanders, die als een tovenaars met de bijen omging, en daarbij de burens als toeschouwer uitnodigde, veranderde hun mening volledig. Het volk werd ingewinterd en 1994 werd besteed aan het bouwen van een stal en een bijenteeltcursus die door de imkersvereniging in Wehl onder leiding van de voortreffelijke leraar Gerard Hollander werd gegeven. Ik noem die namen nadrukkelijk omdat het zulke fantastische kerels zijn die niets teveel is om je alle geheimen van het imkeren bij te brengen.

Aan honingogsten werd niet gedacht omdat de nadruk moest liggen op het leren omgaan met mijn volkje. Alle fouten die ik in dit eerste jaar maakte, zal ik niet opsommen. Ze werden echter door de bijen genadeloos afgestraft. Verscheidene malen een dikke hand of een gezwollen oog was het gevolg. De moeding echter niet verloren en eind 1994 kon ik mijn hoofdvolk en de flink ontwikkelde veger inwinteren. Ik had (dacht ik) al veel geleerd. Uit de boeken, uit Bijen, maandblad voor imkers, maar vooral door de regelmatige correcties van mijn bijen. In het voorjaar van 1995 werden beide volken verenigd en het eerste produktievolk kon aan de slag. Alles leek op rolletjes te lopen en 13 mei kon ik mijn eerste honing (9,5 kg oogsten). Tegelijk werd een veger gemaakt. Vol trots werd de honing aan familie, burens en kennissen uitgedeeld. Dat ik tijdens het uitlopen van de jonge koning in het buitenland zou zitten, had ik me stom genoeg niet gerealiseerd. Dus boeken en adviseurs geraadpleegd. Conclusies: het volk op één dop zetten en voor de zekerheid nog een broedaflegger maken. Gelukkig had ik voldoende materiaal omdat mijn vrouw, inmiddels ook wat enthousiaster, mij een Red Cedar Spaarkast cadeau gedaan had. Terug uit het buitenland constateerde ik dat alles volgens 'Speelziek' was verlopen. Veger, hoofdvolk en broedaflegger ontwikkelden zich uitstekend en ik kon twee produktievolken voor de zomerdracht formeren. Toen maakte ik de grootste fout tot dan toe. Ik dacht dat ik het kon.

Op 17 juli kon ik twee honingkamers boordevol met mooi verzegelde honing gaan oogsten. Van een vluchtige inspectie de vorige dag had ik al een Madam Tussaudhand overgehouden, maar dat hinderde me niet. Het was een warme dag en het KNMI had storingen en mogelijk onweer aangekondigd, maar ik was ervan overtuigd dat mijn bijen dat weerbericht toch niet gehoord hadden. Wat er precies gebeurde weet ik niet, maar toen de kast eenmaal open lag en de bijen via hoge zoemtonen al aangaven dat ze mijn wijze van handelen niet op prijs stelden, scheurde het vizier van mijn pak.

De bijen hadden dat sneller in de gaten dan ik en voordat ik het wist zat er al een zestal aan de verkeerde kant van mijn bescherming. Daar word je niet vrolijk van. Een dik oog, dikke wang, dikke lip en een flinke bult op mijn achterhoofd was het gevolg. Met behulp van mijn tweede kap, die ik anders voor een toeschouwer gebruik, heb ik de zaak weer snel op orde gebracht. Ondanks mijn beschadigingen toch bij vriend Wiltink de slinger gehaald en 19,5 kg honing

geslingerd. Toen ik twee dagen later de slinger terugbracht en mijn zwellingen verdwenen waren, verzuchtte Wiltink 'Kerel, wat ben je mager geworden'. Twee dagen ben ik zoveel mogelijk binnenshuis gebleven en had ik tijd om mijn fouten te overdenken. Hierbij bedacht ik dat een oude leraar toen ik nog studeerde mij adviseerde 'Roep nooit onnodig weerstand op, daar wordt je alleen maar mee gestraft'. Hij had gelijk. Dat geldt zeker ook als je met bijen werkt. Houdt rekening met de ander; zijn wijze van denken en leven. Bij mijn bijen kan ik me alleen maar verontschuldigen. Foutje (prik) Bedankt!! Ik zal ze goed voorbereid de winter in- en doorloodsen en trachten het volgend jaar minder fouten te maken.

A. v.d. Vrede, Doetinchem.

Opname- en opslagproblemen met Apitol?

Ruim een jaar ben ik nu aan het imkeren en eerlijk gezegd, ik had er veel eerder mee moeten beginnen. In augustus 1994 heb ik mijn eerste volk gekocht en twee weken later met nog twee kleine volkjes verenigd. In september heb ik dit volk ingewinterd en voorzien van twee strippen Apistan. Dit begin van het imkeren zonder enige ervaring was mogelijk omdat ik het geluk had in raad en daad geholpen te worden door een routinier in het vak, 'een bijna bij'.

Een glasplaat als dekplank zo werd me geleerd mocht en gaf me de mogelijkheid om op elk moment even in mijn volk te kijken. Veelvuldig zag ik in de winter dat bij iets oplopende temperaturen de wintertros wat uit een week en bij lage temperatuur weer ineens kromp. Met het behalen van de basiscursus bijhouden, het opkweken van twee grote volken, een 35 kg honing-oogst en wat kleine problemen heb ik nu mijn eerste bijenjaar afgesloten. De kleine problemen zijn natuurlijk belangrijk vandaar dat ik in de pen kruip. Mijn veger van het voorjaar is toch nog in juli gaan zwermen en een zwerm die ik geschept had was na achttien uur weer vertrokken. Inmiddels weet ik dat bijen altijd verrassingen in petto houden, dus van deze streken lig ik niet wakker.

Wat mij echter wel bezig houdt is wat ik gezien heb bij het inwinteren nu in september. In mijn volk A ben ik een week eerder begonnen met afvoeren (2 suiker/1 water). De grote voerbak waar 6-7 liter suikerwater in kan, was steeds de volgende dag (18.00 uur) leeg. In drie dagen van grote activiteit was de suiker binnen. Even twee dagen gewacht, toen nog een liter suiker-

water en daarna heb ik afgesloten volgens voorschrift met één liter suikerwater met vier gram Apitol (groot volk). De gedacht hierachter is dat Apitol dan met de laatste suikeropslag vlak tegen de komende wintertros wordt geplaatst. Verrassend was dat de volgende dag van deze liter nauwelijks iets was weggehaald. Mijn bijen lusten geen suikerwater met Apitol. Na overleg met 'de bijna bij' heb ik na twee dagen wat honing toegevoegd en binnen een dag was de voerbak leeg. Ik heb die er nog maar even op laten staan. Toen ben ik mijn andere volk B gaan inwinteren. Zonder enig verschil en met dezelfde snelheid ging de suiker de kast in, direct gevolgd door Apitol met een beetje honing wat na anderhalve dag was opgenomen. In vijf dagen klaar! De kasten zijn flink zwaar geworden. Bij beide volken heb ik direct de voerbak verwijderd en de kast afgedekt met een glasplaat. Leuk was de waarneming dat er bij volk A acht broedkamerramen, voor zover je kon kijken in de straatjes, verzegelde suikeropslag was te zien, terwijl bij volk B nog geen enkele cel was verzegeld. Wel waren de cellen al gedeeltelijk gevuld. De volgende dagen zag je dat de cellen nog wat werden opgetrokken en dat ze na ongeveer vier dagen werden verzegeld. Mijn zorg is nu, waar zit het Apitol in A en in B? In A veronderstel ik dat het Apitol echt als laatste met de suiker is opgeslagen in het onderste deel van de ramen. Immers, er lag enige tijd tussen de overmaat aan suikeraanbod en het toedienen van het Apitol. In B vermoed ik dat het Apitol over de hele suikeropslag is uitgesmeerd door verplaatsing en indamping van de enorme hoeveelheid aangeboden suikeroplossing in een misschien te kort tijdsbestek. Zelf kan ik de plaats en de hoeveelheid Apitol in de ramen niet vaststellen. Maar ik ben bang dat Apitol in B tot bovenaan in de broedkamerramen zit, dus oppassen in het voorjaar bij de nieuwe honingopslag? Zou het misschien beter zijn om volgend jaar:

- minder snel in zulke grote hoeveelheden te voeren? Niet meer dan 1-2 liter per dag. Dit geeft de bijen de tijd om van boven naar beneden in de ramen op te slaan en in te dampen of
- toch snel grote hoeveelheden aanbieden maar dan enige tijd (4-6 dagen) wachten voor het voeren wordt afgesloten met het Apitol-toetje? Welke strategie heeft de voorkeur, of maakt deze beginnend imker zich nodeloos zorgen?

F.M. Engels, Wageningen

Naschrift: De redactie van Bijen heeft de Ambrosiushoeve gevraagd hierop te willen reageren. Deze reactie zal in een volgend nummer gepubliceerd worden.

Bijen op Cyprus

Aan Frank Leenen,

De klanken van jouw loftrumpet klinken nog na in mijn oren. Teveel eer. Ook met de klanken van een bugel was ik verguld geweest.

Ik hoop dat de redactie niet teveel krenten uit mijn schrijversbroodje zal plukken, want dat was de reden waarom ik geen stukje meer schreef. Na 3.200 km vliegen landden mijn vriendin en ik op het zonnige Cyprus, een 100 km lang eiland in de blauwe Middellandse zee met Turkije, Israël en Egypte als burens.

Voor bijen moet dit eiland een feest zijn, want in januari zagen wij al anemoontjes, koolzaad en kornoelje bloeien. In februari geeft het eiland een zee van voorjaarsbloemen en begint de malva te bloeien; een plant die ik werkelijk op elk onkruidveldje zag opschieten.

Bloeiende sinaasappelbomen worden graag bezocht door de imker met zijn bijen. In de zomer bloeit er volop tijm op het eiland en tijmhoning kun je overal kopen. De eerste bij die ik zag, was een geel geringde Italiaanse bij. Ik stond mij, leunend op de balustrade van ons appartement, te koesteren in het januarizonnetje toen zij landde op mijn oranje 'I love Cyprus'-aansteker.

Het opsporen van imkers lukte mij deze keer niet. Ik zou de bijenmannen moeten bereiken met het Openbaar Vervoer en imker Leandros Kalougiros die ik wilde opzoeken, woonde te ver weg in de woeste binnenlanden. Tijdens een van de excursies zag ik vanuit de bus opstellingen van witte bijenkasten staan, maar bereikbaar waren ze niet voor mij.

De honing wordt aangeboden in plastic potten. Er zijn drie uitvoeringen. De kleinste pot heeft een inhoud van 160 gram en kost overal 0,75 Cypriotische Pond (f3,-). De middenpot is afgevuld met 320 gram en kost 1,5 pond. De grootste pot is gevuld met 640 gram en kost 3 pond.

De potten zien er op Cyprus hetzelfde uit en men betaalt er een vaste prijs voor. In Nederland wil die homogenisatie van pot en prijs voor inlandse honing maar niet lukken en daardoor blijft Nederlandse honing maar een vaag produkt voor de consument. Op de markt zag ik ook 'brokhoning'. Dat is honing waar een stukje verzegelde honingraat in drijft. Die raat was pikzwart in plaats van geel. Dat vond ik niet geslaagd. Mocht er een Griek of een Grieks-Cyprioot bij u thuis om honing komen vragen, dan wijst u naar uw goudgele voorraad en zegt hem: *Agno meli melissas...* zuivere bijenhoning.

Frans van Tongeren, Joppe

Spek-honingraten zijn niet geschikt voor medicinale honing

In uw maandblad Bijen 4(11): 313 (1995) staat een artikel over de voordelen van spek-honingraten in een bijenvolk. Volgens mij gaan wij weer eens de verkeerde kant op. Honing met hoogwaardige eigenschappen kan alleen ontstaan als deze gerijpt is in de meermalen bebroede raatcellen. Die daarna koud geslingerd, onverwarmd en hygiënisch wordt verwerkt. Dit is zeker van toepassing voor die honing die bestemd is voor medisch gebruik. Het zijn niet alleen de enzymen, de aminozuren en de pollenkorrels die de honing veredelen. De componenten waarmee de jonge werksters de raatcellen behandelen om het nieuwe leven te beschermen en de hoogwaardige voedersappen waarin de larven drijven spelen hierin een rol. En wel een zeer voorname rol. De rijkste honing is nog steeds die honing die gerijpt is in de meermalen bebroede raatcellen en behandeld is zoals hierboven is omschreven. En komt niet uit spek-honingraten.

In uw maandblad Bijen 3(9): 244-246 (1994) staat een artikel van drs. J.D. Kerkvliet om met behulp van de peroxyde teststrip de hoeveelheid enzym glucoseoxydase in de honing te bepalen. Een uitstekende methode om de honing te testen. In de praktijk is nu naar voren gekomen dat het ijzergehalte en (of) de aanwezigheid van vitaminen C als die eventueel in de honing aanwezig zijn, de einduitslag nadelig beïnvloeden (persoonlijke mededeling van dr. Postmes). Wij moeten dus verder zoeken. Uit eigen ervaring is naar voren gekomen dat er een duidelijk aanwijsbaar verschil is tussen de economische honingwinning (leeg geslingerde raampjes terugplaatsen in de honingkamer) en de natuurlijke honingwinning (honing laten rijpen in de meermalen bebroede raatcellen). Bij de natuurlijke honingwinning is de kleur donkerder en de smaak is voller. Deze proeven zijn genomen op de eigen bijenstand met twee gezonde en even sterke bijenvolken. Het was natuurlijk beter geweest deze proef uit te voeren in een en hetzelfde bijenvolk. Maar iedere imker kan op zijn eigen bijenstand deze waarnemingen testen. Volgens de kleurentest meet ik bij de lichte honing (a) 5-10 mg en bij de donkere honing (b) 10-25 mg waterstof-peroxyde. Omgerekend komt er dus gemiddeld 38 (a) en 88 (b) mg waterstofperoxyde per gram en per uur vrij bij een temperatuur van 20°C. Dit berust waarschijnlijk op het navolgende.

Tijdens het larvestadium trekt een larve vijfmaal een nieuw jasje aan. De oude jaszjes die poreus zijn plakken tegen de celwand. Bij de daaropvolgende poetsbeurt neemt de celwand dus iets meer aan hoogwaardige componenten op, ook het eiwitrijk voedsel laat sporen na. Na iedere bebroeding van de raatcel wordt deze poreuze laag dikker. Het maximale vermogen van de celwand om componenten op te nemen, is bereikt bij viermaal bebroede raatcellen. De celbodem is dan nog doorzichtig en de kleur van de raat is bruin.

Dr. H. Wallon wijst in het medisch tijdschrift 'Le Scalpel' van 30 oktober 1954 op de verschillen die er zijn tussen de honing uit de meermalen bebroede raatcellen en de honing uit de niet bebroede raatcellen. Deze laatste honing noemt hij 'brood zonder zemelen'. Wij plaatsen steeds de donkerste ramen met gesloten broed in de honingkamer en vullen de broedkamers aan met waswafels. Na het slingeren gaan de raten de wassmelter in. Wij vernieuwen ook ieder jaar minstens de helft van de in omloop zijnde raten. Deze methode van imkeren heeft bovendien het voordeel dat de jonge bijen zich ontwikkelen in een raatcel met een

maximale doorsnede. Daarnaast is het een preventieve methode om de nosema en de broedziekten te bestrijden. Zwarte raten zijn nu eenmaal vergif in een bijenvolk. Hopelijk mag deze bijdrage een stimulans zijn om de waarde van onze honing op peil te houden. Steeds bereid tot het geven van nadere inlichtingen en medewerking tekent met imkersgroeten,
ing. J.A. Kuijpers, Neerharen.

Lentegevoel

'Door ieder mens wordt de lente met vreugde begroet; de imker begroet haar met bijzondere vreugde. Heel de lange winter heeft hij zijn bijen niet gezien, behoudens een enkele vliegdag en hij hunkert naar het ogenblik, dat hij zich weer met zijn bijen kan bemoeien.'

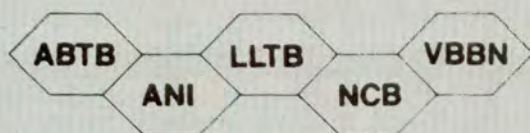
• uit: Het kleine bijenboek, Joh. A. Joustra

bijen

FOTO VAN DE MAAND

De korfbijenstal van H. Weterings in Rijen (NB). Foto J.H. Vermeulen, Geertuidenberg

Uit de Bedrijfsraad

J. Beekman

Het bestuur van de Bedrijfsraad kwam op 20 november 1995 in Wageningen bijeen. De volgende zaken stonden op de agenda:

- Mw. Ir. M. Overbrugge is de nieuwe secretaris van de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap. Mw. Overbrugge is imker!
- Opleiding imkers: Op de laatstgehouden onderwijsdag is naar voren gekomen dat er een te kort aan bijteeltleraren dreigt te ontstaan. De belanghebbenden, Onderwijs, AOC's en de imkerij gaan een oplossing zoeken om het imkeronderwijs te verzekeren. Onderwerpen die daarbij aan de orde zullen komen zijn: inhoud, flexibilisering van de AOC's, de wensen van de bijenhouderij en de invloed op de eindtermen en de kosten.
- Ambrosiushoeve: De Ambrosiushoeve zal worden gevraagd om onderzoek te doen naar de giftigheid van bestrijdingsmiddelen tegen snavelinsekten, die door injecteren van lindebomen en esdoorns worden toegediend. Alhoewel de middelen alleen na de bloei mogen worden toegepast wordt toch schade gemeld, vermoedelijk door opname van nectar uit de extra-florale nectarklieren. Het melden van schade is ook in deze gevallen belangrijk!
- De afdracht aan de Ambrosiushoeve is met ingang van 1996 bepaald op f10,- per imker.
- Restitutie preventie-onderzoek Amerikaans vuilbroed. Als een imker onderzoek laat doen op aanwezigheid van AVB moet hij de kosten ± f275,- zelf betalen. De werkgroep AVB zal onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om deze bijdrage aan de onderzoekskosten te restitueren. Het resultaat zal aan de Bedrijfsraad worden gerapporteerd.
- Verslag Apimondia congres: De voorzitter, D. Vunderink, doet verslag van zijn bezoek aan het Apimondiacongres in Zwitserland. Hierover is reeds in Bijen 4(10): 289 in 'Uit de PC van de voorzitter' geschreven.
- Honingbij en wilde bij: Op initiatief van het IKC is een werkgroep opgericht die de 'concurrentie' tussen de honingbij en de wilde bijen zal gaan bestuderen. In de werkgroep zijn het IKC, de Ambrosiushoeve, de Bedrijfsraad, de Vlinderstichting en enkele milieugroepen vertegenwoordigd.
- Eén lidmaatschapsbewijs: Omdat twee van de vijf organisaties niet willen meewerken, zal er geen landelijk uniform lidmaatschapsbewijs komen.

Vergadering Afdeling Bijenteelt

J. Beekman

Onder voorzitterschap van dhr. D. Vunderink vergaderde het bestuur van de Bedrijfsraad op 20 november 1995. Secretaris was mw. M. Overbrugge.

- De nieuwe secretaris stelde zich voor aan de leden van de Bedrijfsraad.
- De positie van het LBS: Door de problemen met de Tuinbouw-CAO en de onzekerheid over het voortbestaan van het LBS kunnen alleen lopende zaken worden afgehandeld. Nieuwe onderwerpen kunnen niet worden aangepakt.
- Vervoersverboden: De vervoersverboden die i.v.m. het uitbreken van Amerikaans vuilbroed (AVB) in Zuid-Limburg waren ingesteld op 5 juli en 23 augustus 1995, zijn op 29 september 1995 weer ingetrokken.
- Bijdrage Bijenhouderij aan de Ambrosiushoeve 1995: Een bedrag ad f42.895,- is aan het LBS overgemaakt.
- Vragen aan de Europese Commissie: Tijdens de demonstratie in Brussel vorig jaar, zijn vragen gesteld over de steun aan de particuliere imkers en de controle op de particuliere bijenteelt. De EC heeft geantwoord dat het niet aan te bevelen is een algemene steunmaatregel in te voeren of voor honing een speciale marktverordening in te stellen. Wel worden enkele mogelijkheden genoemd om de productie en de afzet van honing te verbeteren. Genoemd werden: bestrijding van de varroamijt, rationalisatie en beheer van een netwerk van regionale centra voor de bijenhouderij en bestudering van de productie en afzetstructuur van de sector.
- Begroting Ambrosiushoeve en garantstelling voor het bedrijfstekort: Het Bedrijfsleven zal in 1996 f280.000,- moeten bijdragen in het bedrijfstekort van de Ambrosiushoeve. De Bijenhouderij zal zich met 8.500 imkers beperken tot een bijdrage van f85.000,-, zijnde f10,- per imker. De rest zal voor rekening komen van de Tuinbouw en de Fruitteelt.
- Onderzoekplan Ambrosiushoeve: Dit plan is door de afdeling akkoord bevonden.
- Bestuivingsregeling 1996: De Bestuivingsregeling 1996 is akkoord bevonden en zal naar de secretariaten van de bijenteeltorganisaties worden gestuurd.

1995 Het laatste jaar 'Imkersbond van de ABTB'

B.A.H. Visser

Bovenstaande lijkt op een overlijdensbericht van een vereniging van bijenhouders. Dat is gelukkig geenszins het geval. Wat is er dan wel aan de hand? De volgende feiten hebben zich in 1995 voorgedaan.

Per 1 januari 1995 zijn de activiteiten van de ABTB, als organisatie van boeren en tuinders in Oost- en Noord-Nederland, beëindigd. Dit als gevolg van de vorming van een federatie van land- en tuinbouworganisaties in dit gebied. De Imkersbond, in 1947 opgericht als instelling van de ABTB, kreeg het advies als zelfstandige vereniging verder te gaan. De algemene vergadering van de Imkersbond in maart 1995 besloot dit advies op te volgen en de statuten aan te passen. Twee keer vond overleg plaats van het bestuur met de afdelingen, veelal vertegenwoordigd door de voorzitters. Dit leidde tot de volgende conclusies en besluiten:

- Voor de structuur van de Imkersbond is 1995 te beschouwen als overgangsjaar.
- Per 1 januari 1996 treedt de Imkersbond op als een zelfstandige vereniging, los van de ABTB.
- Aan de algemene vergadering van de bond, op 2 maart 1996, wordt goedkeuring gevraagd op de voorgestelde wijziging van de Statuten. Daarmee is de, nimmer als knellend ervaren, band met de ABTB verbroken. Helaas zijn ook de ontvangen hand- en spandiensten nu verleden tijd. In de relatie tussen de bond enerzijds en de afdelingen en leden anderzijds, verandert er nauwelijks iets. Hetzelfde geldt voor de relaties naar buiten toe, zoals met de andere organisaties van bijenhouders en overigen.

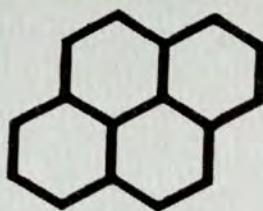
Wat verandert er wel?

- De naam wordt 'Imkersbond ABTB'. De aanduiding 'van de' komt te vervallen. De letters ABTB blijven als herkenning van het ontstaan van de vereniging.
- De secretaris wordt niet meer aangewezen door de ABTB, maar gekozen door en uit het bestuur.
- Alle overige artikelen van de Statuten waarin de relatie tot de ABTB werd aangegeven zijn aangepast.
- De afdelingen ontvangen een nieuw modelemplaar voor de Huishoudelijke Statuten van de afdeling.

Bestuursvergadering

In de bestuursvergadering van de Imkersbond, gehouden eind 1995, is de laatste hand gelegd aan de voorbereiding van de algemene vergadering van 2 maart a.s. Het zelf

standig worden van de bond vormde daarbij een belangrijk punt van beraad, mede op basis van de reacties van de afdelingen. Vooruitlopend op de goedkeuring van de nieuwe Statuten en daarmee van de structuur, werd tot secretaris/penningmeester van de Imkersbond ABTB gekozen, de heer Rien Veldkamp uit Luttenberg. Medegedeeld werd dat in de honingzemerij het afgelopen jaar extra veel werk werd verzet als gevolg van de overname van de honingzemerij door de heer C. Vries te Pieterburen. Uit waardering werd er kennis van genomen dat, op een enkeling na, alle afdelingen voor 1 januari 1996 hun ledenlijst instuurden. Het ledental bleef vrijwel gelijk aan dat van het voorgaande jaar.

Algemene vergadering Bond van Imkers LLTB 25-11-95

Karin Ridderbeks

Openingswoord voorzitter

In zijn openingswoord stelt de voorzitter, de heer J. Caris, dat de medefinanciering door de imkerij van het onderzoek op de Ambrosiushoeve een doorlopend punt van zorg en aandacht blijft. Tot en met 1995 vindt de financiering plaats op basis van 75 %-25 %. Dat wil zeggen de overheid financiert 75 % en het bedrijfsleven, zijnde de sectoren bijen-, groente- en fruitteelt, de resterende 25 %. Op basis daarvan dragen de imkers jaarlijks f5,- bij. De overheid wil toe naar een financiering op fifty-fifty-basis. Vanaf 1996 is dat een feit. In 1994 is door het bestuur van de Ambrosiushoeve, met instemming van de financiers, een Werkgroep ingesteld die als opdracht kreeg om het bestuur van de Ambrosiushoeve te adviseren over de onderzoeksbehoeften, de wijze waarop aan die onderzoeksbehoeften kan worden voldaan en de wijze waarop het onderzoek gefinancierd kan worden. Het rapport 'Toekomst Ambrosiushoeve' is in 1995 uitgebracht en ook door uw hoofdbestuur besproken. Wij onderschrijven in grote lijnen de conclusies en aanbevelingen uit het rapport. Kort samengevat komt het op het volgende neer: De Werkgroep heeft als uitgangspunt genomen dat financiering in principe plaatsvindt op fifty-fifty-basis. De Werkgroep concludeert dat er behoefte bestaat en blijft bestaan aan onderzoek op het gebied van bestuiving en bijenhouderij. Voor wat betreft de bijenhouderij hebben hoge prioriteit: het onderzoek naar bijenziekten en verbetering van bijenteeltmethoden voor de beschikbaarheid van goede bijenvolken voor bestuiving. Verder is de Werkgroep van mening dat de taken van de Ambrosiushoeve uitgebreid moeten worden met het diagnostisch onderzoek van bijen, het fungeren als meldpunt voor

bijenziekten, de kennisoverdracht en de 2e lijns onderwinstaken op het gebied van de bijenteelt. Financiering op fifty-fifty-basis komt er in de praktijk op neer dat de afdracht door de bijenhouderij vanaf 1996 verdubbeld moet worden. In plaats van de huidige f5,- wordt de bijdrage van de imker dan f10,-. Voorop blijft staan dat uw bestuur van mening is dat de Ambrosiushoeve voor de bijenteelt behouden moet blijven. De Stichting Ambrosiushoeve werd in 1951 door de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland opgericht met als doel het verrichten van toegepast onderzoek ten behoeve van de bijenhouderij. De behoefte aan dat onderzoek bestaat nu nog. Zelfs in versterkte mate. Met betrekking tot Amerikaans vuilbroed is er weinig nieuws te melden. In 1995 zijn er minder uitbraken van Amerikaans vuilbroed geweest dan werd verwacht. Hiermee wil ik echter niet zeggen dat wij het Amerikaans vuilbroed onder de knie hebben. Integendeel. In de Stichting Bedrijfsraad is dan ook besloten door te gaan met de preventie maatregelen zoals die ook de afgelopen periode golden. Omdat registratie van alle imkers, dus ook de ongeorganiseerden, praktisch onmogelijk is, is het zeer gewenst dat de afdelingen zorgen dat zij op de hoogte zijn van adressen van imkers die niet bij een imkersorganisatie zijn aangesloten. Bij uitbraken van Amerikaans vuilbroed kan dan met voortvarendheid gescreend worden waardoor vervoersverboden snel kunnen worden opgeheven. Tot slot van zijn openingswoord deelt de voorzitter mede dat dit jaar voor de eerste keer een studiedag is georganiseerd. Deze studiedag als geheel mag zeer geslaagd genoemd worden. De combinatie van lezingen en een bezoek aan het openlucht-museum Eynderhoof is erg goed aangeslagen. Een woord van dank aan de organisatiecommissie is zeker op zijn plaats. Regio Midden bedankt! Er waren op deze studiedag 161 personen aanwezig. Na ampele discussie is door het bestuur besloten om in het vervolg jaarlijks een studiedag te organiseren.

Toelichting door de heer Van Laarhoven

De heer H. van Laarhoven van de honingzemerij deelt mede dat het afgelopen jaar heel wat gebeurd is, zowel op het gebied van de grondstoffen als met de organisatie. De prijs van ruwe honing is stijgende en deze prijsstijging heeft zich alleen maar sterk doorgezet. Bovendien baart ook de beschikbaarheid van honing hem zorgen. In Argentinië heeft men nu een goede oogstverwachting maar men denkt algemeen dat daar de honing zo lang wordt vastgehouden tot de prijs nog verder stijgt. Uit Mexico valt weinig productie te verwachten zodat er voorlopig geen vooruitzicht is op daling van de prijs. In het afgelopen jaar heeft de honingzemerij het klantenbestand en de inventaris van de honingzemerij uit Pieterburen overgenomen. Vanaf mei is alles in Boxtel geconcentreerd. De marges zijn onder druk komen te staan. Als oorzaken hiervoor zijn o.a. te noemen de hogere inkoop-prijzen en kosten van maatregelen in verband met milieu en kwaliteit. Grote afnemers houden kwaliteitsaudits en stellen o.a. eisen in verband met de Produktaansprakelijkheid. Deze eisen vergen nogal wat investeringen en de honingzemerij is thans bezig met het opzetten van een kwaliteitssysteem conform de EU-richtlijnen. Desgevraagd merkt de heer Van Laarhoven op dat wanneer de honing

uit de gebruikelijke landen te duur wordt men uitwijkt naar Chinese honing. Chinese honing is namelijk goedkoper. Nederlandse honing is geen alternatief omdat de prijs te hoog is en hij bovendien niet in voldoende mate aangeleverd kan worden. Met betrekking tot de opmerking dat de Honingzemerij af wil van de verkoop van imkersmaterialen door de prijzen hoog te houden deelt de heer Van Laarhoven mede dat dit absoluut niet de bedoeling is. Voor wat betreft de suikeraankopen wordt opgemerkt dat de Honingzemerij fungeert als een intermediair. De aankoop gebeurt in opdracht en voor rekening van de Bonden. In de praktijk is het echter zo dat grote supermarkten voordeliger kunnen inkopen als gevolg van het feit dat zij veel grotere omzetten hebben en daardoor een betere prijs kunnen bedingen.

Contributie 1996

Het bestuur is er ten onrechte van uitgegaan dat de verhoging van de afdracht aan de Ambrosiushoeve eerst in 1997 zou ingaan. In eerste instantie was dat ook de bedoeling. Door latere ontwikkelingen is deze datum echter vervroegd naar 1 januari 1996. De overige financiers hebben zich ook bereid verklaard hun bijdrage vanaf 1996 te verdubbelen. Daarom wordt dan ook voorgesteld de afdracht in 1996 te verhogen naar f10,- en deze verhoging, zijnde f5,- per aangesloten lid, voor 1996 te betalen uit de algemene middelen van de Bond. Op de volgende Algemene vergadering van de Bond zal bekeken dienen te worden of een contributie verhoging noodzakelijk is. De Algemene vergadering gaat hiermee accoord.

Inleiding door de heer Van Elk van het IKL

Aan de hand van dia's houdt de heer Van Elk een inleiding over de werkzaamheden van het IKL. Zij werken als provinciale organisatie aan de kleine landschapselementen zoals boomwallen en holle wegen. Deze landschapselementen zijn alle eigendom van particulieren. De Stichting IKL heeft zeventig mensen in vaste dienst en coördineert daarnaast de plaatselijke vrijwillige groepen. De kleine landschapselementen dienden voorheen zowel de mens als de natuur, maar door allerlei ontwikkelingen kwam dit op de achtergrond te staan waardoor ook geen onderhoud meer werd gedaan. Als gevolg hiervan veroorzaakten deze elementen overlast en werden ze veelal opgeruimd. Thans is men tot het inzicht gekomen dat deze kleine landschapselementen zeer waardevol zijn en worden ze, daar waar het mogelijk is, weer onderhouden. De Stichting heeft geen eigen terreinen en moet daarom in overleg treden met de grondeigenaren zoals gemeenten en boeren. Door een Werkgroep, waarin tevens zitting hebben de LLTB, IVN en Jacht, wordt eerst een inventarisatie gemaakt waarna een beheersplan opgesteld wordt dat gebaseerd is op de volgende punten:

- herstel en onderhoud van de ecologische infrastructuur
- bescherming van plant en dier
- natuurontwikkeling en
- herstel van de elementen vanuit hun cultuurhistorische achtergrond.

Van de grondeigenaren staat 90% positief ten opzichte van de werkzaamheden van het IKL en geven dan ook toestemming om te werken aan hun eigendom. Vervolgens geeft hij een toelichting op de diverse projecten van het

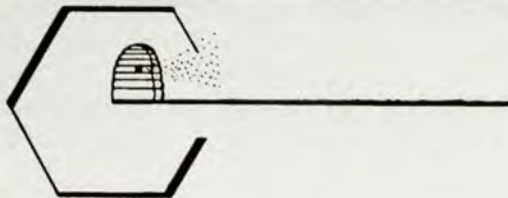
IKL. Een heet hangijzer hierbij is de acacia. Deze wordt zoveel mogelijk door het IKL verwijderd omdat het geen inheemse boom is. Weliswaar is deze boom van economisch belang vanwege het hardhout maar dat is geen item voor het IKL. Het IKL richt zich op de instandhouding van de kleine landschapselementen en de ecologische structuur en waarde van een gebied. Bovendien put de boom de ondergrond uit waardoor geen kruiden onder de bomen kunnen groeien, alleen brandnetel en kleeftkruid. Deze boom kan wel geplant worden langs wegen en lanen en in een stedelijke omgeving. Rijkswaterstaat heeft daar ook wel oog voor, maar de boom kan in de visie van het IKL niet in het buitengebied worden geplant. Uit de hierop volgende discussie blijkt dat de aanwezigen dit toch anders bekijken. Een boom die in 1601 in Europa is ingevoerd is lang genoeg in Nederland om inheems genoemd te mogen worden en hoort dus thuis in Nederland. Bovendien gebruikt Staatsbosbeheer acaciapalen voor de afrasteringen, daarmee vooruitlopend op een wet die het gebruik van geïmpregneerd hout verbiedt. In dit verband zou het dan ook logischer zijn om de acacia's hier aan te planten zodat de palen niet ingevoerd behoeven te worden. De voorzitter constateert ter afsluiting van de discussie dat hier een wezenlijk verschil van mening ligt en merkt op dat er andere kanalen zijn om te bevorderen dat de acacia in Nederland aangeplant kan worden. Dit laat onverlet het feit dat de imkers bewondering hebben voor het werk van het IKL.

Bestuursverkiezing

Conform het rooster van aftreden is de heer H. Streukens, Ransdaal namens de regio Zuid en de heer L. v.d. Goor namens de regio Noord aftredend en herkiesbaar. Beide heren worden bij acclamatie herkozen.

Voorstellen van de afdelingen

De voorstellen van de afdeling Mijnstreek zijn besproken en zullen verder afgehandeld worden.

Van de Bestuurstafel

J. Beekman

De vergadering van het Bondsbestuur heeft plaatsgevonden op 9 november 1995. De volgende zaken zijn besproken:

- Bestuivingsvergoeding Veiling Veldhoven: De vergoeding wordt na 1994 niet meer uitbetaald. In een gesprek met de directie van de veiling Veldhoven en de voorzitter en secretaris van de Bond is deze beslissing medegedeeld. De veiling legt zich alleen nog maar toe op de overslag van champignons en derhalve niet meer met produkten waarvoor de bijen als bestuivers noodzakelijk zijn. Ook

- bezuinigingen hebben een rol bij deze beslissing gespeeld.
- Overleg van de Drachtplantcommissie op 4 september op de Ambrosiushoeve. Zie Bijen 4(11): 317.
- Begroting Ambrosiushoeve 1996: Het bestuur van de Ambrosiushoeve, waarin onze voorzitter zitting heeft, heeft de begroting besproken en er is geconstateerd dat er nog een gat op te vullen is. Voor de financiering hiervan is een beroep op Den Haag gedaan.
- Naar aanleiding van de recente overname van Caspar Vries door de Honingzemerij, is de financiële relatie van het bestuur met het bedrijf aan de orde geweest.
- Er is overleg geweest met de Redactie van Bijen. Gesproken is over de te verwachten eindaftrekking 1995, de begroting 1996 en de inhoud van het blad. De Begroting 1996 is door de vertegenwoordigers van de vier bijenteeltorganisaties goedgekeurd.
- Spuitschade Boekel e.o.: De coördinator spuitschade van onze Bond deed verslag over de voortgang van de registratie van de schade en het opsporen van de veroorzaker.
- Algemene Vergadering ANI op 4 november 1995: Deze vergadering werd door de voorzitter bijgewoond. Op die vergadering werd met een ruime meerderheid van stemmen het voorstel om de afdracht voor de Ambrosiushoeve te verhogen tot f10,- aangenomen.
- De dividendnota van de Honingzemerij over het boekjaar 1994 werd besproken. De dividendbelasting zal worden teruggevraagd.
- De vraag van een niet-depouhouder over korting op aankopen bij de Honingzemerij is voor beantwoording doorgestuurd naar de Raad van Commissarissen. Een antwoord is nog niet ontvangen.
- Naar aanleiding van een vraag van één van de verenigingen wordt bevestigd dat de Bondsbestuursleden volgens Artikel 8 van de Bondsstatuten hun werkzaamheden voor de Bond bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd moeten beëindigen. De lopende zittingsperiode mogen ze afmaken.
- Het verzoek om naam en adres van Nederlandse imkers van de AVIB (Antwerpse imkers) is door het Bondsbestuur niet gehonoreerd. Vragen over dit soort zaken moeten via het Bondsbestuur lopen. Men is zeer terughoudend met het beschikbaar stellen van dergelijke gegevens.
- Het intrekken van het vervoersverbod in Zuid-Limburg i.v.m. Amerikaans vuilbroed.
- De secretaris vertegenwoordigde het Bondsbestuur bij de opening van het kassencomplex van de MLTS in Breda.
- Studiedag 1995: Aan het einde van de Studiedag zal aan de vertegenwoordigers van de aanwezige verenigingen één exemplaar van de Bijenkrant en twee vullingen voor het Verenigingsboek worden uitgereikt. De Bijenkrant, een uitgave ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Bond is, te verkrijgen bij de secretaris tegen een prijs van f2,50 per stuk (excl. portokosten).
- De inhoud van de vragenlijst die altijd aan het einde van het jaar naar de verenigingen worden gestuurd werd besproken. De gegevens uit de vragenlijst worden o.a. gebruikt voor het samenstellen van het Jaarverslag en om overzichten te maken die, als ze belangrijk zijn, onder het verenigingsnieuws in Bijen kunnen worden geplaatst.
- De datum voor de algemene Vergadering 1996 is vastgesteld op 13 april 1996 te Bostel.

23-3 ledenvergadering VBBN

De Algemene Ledenvergadering wordt gehouden op zaterdag 23 maart 1996 in het Congresgebouw van het Wageningen Internationaal Congres Centrum (WICC, voorheen IAC), Lawickse Allee 11 te Wageningen, aanvang 10.00 uur, einde 13.00 uur.

AGENDA

1. Opening door de Algemeen Voorzitter
2. Notulen AV 25 maart 1995: (toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen en aan de genodigden. Voor verkorte versie zie Bijen 4(6): 187 (juni 1995).
3. Mededelingen en ingekomen stukken
4. Onderscheidingen
 - erekorfje: O. de Meijer uit Assen
 - subverenigingen met de grootste ledenaanwas: Hulst met 14 leden; Huizen en Hulst met 33%.
5. Jaarverslag 1995 (toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen)
6. Financiële jaarstukken 1994/1995 (zie uitvoerige stukken toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen)
7. Commissie Nazien Boeken
 - Verslag van de commissie (toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen).
8. Begroting 1995/1996 en conceptbegroting 1996/1997 Toegelicht door de penningmeester.
9. Contributieverhoging (zie de brief aan alle leden die was bijgesloten in Bijen 5 (1) januari 1996)
 - voorgesteld wordt om met ingang van 1-1-1997 de contributie te verhogen tot f65,- om de gestegen kosten van de vereniging en het onderzoeksinstituut Ambrosiushoeve te kunnen blijven dragen
 - schriftelijke stemming
10. Extra bijdrage van het onderzoeksinstituut Ambrosiushoeve over 1996
11. Stand van zaken jubileumcommissie
 - plan voor een CD-i, toegelicht door dhr. K. Pieters
 - plannen voor de viering 100-jarig bestaan, toegelicht door dhr. H. Wubbolts
12. Verkiezing Hoofdbestuur
 - aftredend en herkiesbaar zijn dhr. D. Vunderink, voorzitter, F.G.A. Janssen, lid en H.J.J. van der Broek, lid.
 - Voorgesteld wordt hen opnieuw in deze functie te benoemen.
13. Beleid Bestuur 1996-1999 (toegezonden aan de secretarissen van de subverenigingen en de groepen)
14. Rondvraag
15. Sluiting.1995

Hoe komt u bij het Congrescentrum WICC/IAC?

adres: Lawickse Allee 11 te Wageningen

Openbaar vervoer:

- Vanaf station Arnhem: Midnet bus 50, 80 en 81 (resp. richting Utrecht, Amersfoort en Utrecht)
- Vanaf station Ede/Wageningen: Midnet bus 83 en 84
- Vanaf station Rhenen: Midnet bus 50, 80 en 81 (richting Arnhem)

Voor alle bussen geldt: halte WICC/IAC. De treintaxi brengt u voor f6,- vanaf station Ede/Wageningen tot voor de deur van het Congrescentrum.

Met de auto:

- Via N225 vanaf Rhenen/Breda (A15). 1e kruispunt met verkeerslichten (links Kortenoordallee, rechts Costerweg, recht door Lawickse Allee), recht oversteken en direct de ventweg aan uw rechterhand nemen, na 200 m parkeer-ruimte IAC aan uw rechterhand.
- Als u het terrein van het Bijenhuis verlaat gaat u rechtsaf, bij de verkeerslichten recht door (Nijenoordallee). Deze weg volgen tot tweede verkeerslicht (u rijdt tegen het Agrobusinesspark aan), linksaf de Kortenoordallee op, doorrijden tot het tweede verkeerslicht (rechtsaf richting Rhenen). U slaat hier linksaf richting Centrum, meteen de ventweg aan uw rechterhand inrijden, na 200 m parkeerruimte IAC.
- Vanaf Ede (A12) richting Wageningen rijden, op het kruispunt (verkeerslichten) met de Nijenoordallee (links Café/Restaurant De Keijzer) rechtsaf slaan. Zie verdere aanwijzingen hierboven vanaf 'Nijenoordallee'.
- Vanaf Arnhem/Nijmegen: bij het vierde verkeerslicht (Forddealer Van der Kolk) linksaf richting centrum en meteen weer rechts.
 - a) op het parkeerterrein rechts meteen parkeren, volg het voetpad over de gracht naar het WICC/IAC;
 - b) voorbij Schouwborg Junushoff (links Postkantoor) rechtsaf, einde weg weer rechts, na ca. 100 m rechts parkeerruimte WICC/IAC.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Het is nieuwjaarsdag als ik dit schrijf. Dus weer te laat met mijn kopij. Ik schuif het maar op de wanorde van de laatste week van het jaar. Ik kijk in die winterse dagen wel eens naar de mussen en spreuwen in de tuin. Voor hen is elke dag gelijk. Zou dat eigenlijk niet erg prettig zijn, vraag ik me dan af. Geen verantwoordelijkheden behalve het vullen van je maag. Geen zorg voor een 100-jarig jubileum. Dus niet een hele dag naar Zwolle om met Koert Pieters en Henk Wubbolts te praten. Geen zorg over het geld dat er moet komen. Waarom moest ik nou zo nodig mijn VUT zinnig besteden? En geldt dat ook als ik dit jaar met pensioen ga? En dus had ik het ook die laatste week van het jaar druk; met dit soort gepieker. Maar gelukkig, die week is weer voorbij. We kunnen weer aan de slag.

Over lekker aan de slag gesproken! Ik bezocht op 30 november de COPA-vergadering in Brussel. En schrik niet, er kwam niets uit. De ochtend besteed om een nieuwe voorzitter en vice-voorzitter te kiezen, want de heer Borneck trad terug. Hij wordt opgevolgd door de heer

Cavazzoni uit Italië. Mijn keuze op aanbeveling van de heer Muntjewerf, die overigens de vlag aan mij heeft overgedragen. Wij bedanken hem voor zijn grote inzet en zijn nimmer aflatende volharding. Hij heeft duidelijk een grote reputatie in Brussel. s'Middags kwamen twee heren van de EC ons vertellen dat het allemaal erg moeilijk was en daarna konden we vertrekken. Ik vind het haast gênant dat vijftien landen hiervoor vertegenwoordigers sturen - de grote zelfs vier - met de kosten van het vliegen en mogelijk overnachten. (Nee, ik niet, ik ging op en neer met de trein). Stel uw verwachtingen van de COPA niet te hoog! Alle leden hebben een brief van mij in Bijen van januari gevonden. Zo'n brief schrijf ik niet zo maar. Wij begrijpen best dat we een zwaar beroep doen op de leden. En u hebt er dan recht op goed te worden geïnformeerd over de aanleiding. Ik hoop dat u onze argumenten overtuigend vindt. Ik zie met enige spanning de komende Algemene Ledenvergadering tegemoet.

Ik spreek in de brief over nieuw beleid. Op 18 december werd de samenwerkingsovereenkomst met de Vlinderstichting getekend. En daarna hebben wij Frederiksoord een uitvoerige brief geschreven met een hele serie aanbevelingen voor de inrichting van de tuin aldaar en met name over onze specifieke wensen. Wij verwachten in januari voor een gesprek te worden uitgenodigd.

In de werkgroep die belast is met het beleid voor de bestrijding van Amerikaans vuilbroed, is gesproken over het preventiebeleid 1996. Vorig jaar konden de imkers elkaar niet vinden in de keuze over de beste en een betaalbare maatregel. Wij vinden dat wij opnieuw moeten pogen op één lijn te komen. Daarom is in overleg met de Koninginneteelcommissie op de Koninginneteeltdag 1996 plaats ingeruimd om zo objectief mogelijk de voor- en nadelen van de verschillende methoden, klinisch onderzoek, raat- of honingonderzoek te presenteren. Wij hopen dat alle betrokkenen daarna om de tafel willen gaan zitten om tot één aanpak te komen.

In de januarivergadering van het HB wordt de opzet van de jubileumviering besproken en ik verwacht dat ik er in het maartnummer wat meer over kan vertellen. Mocht u nog - op uw maat - liggende gelden hebben, bel dan even met het secretariaat! Oh ja, zijn uw raampjes allemaal al mooi schoon? Helaas, de mijne niet.

Verslag VBBN Studiedag Bijenteeltonderwijs 4-11-95

Hans Gerritsen en Jos Plaizier

Op zaterdag 4 november is er in de prachtige entourage van Diergaarde Blijdorp te Rotterdam een studiedag gehouden over het Bijenteeltonderwijs in Nederland. De deelnemers kregen in de middagpauze de unieke kans om onder deskundige leiding een rondleiding door de Diergaarde te maken en zo achter de schermen te kijken van een moderne dierentuin. Alleen dat al was een reis naar Rotterdam waard.

De studiedag was een initiatief van de Groep Zuid-Holland en werd mede in opdracht van de VBBN georganiseerd. Er waren ca. vijftig deelnemers uit het gehele land naar

Rotterdam gekomen om deze dag bij te wonen en aan de discussie bij te dragen. De bedoeling van de dag was om meer inzicht te verkrijgen in de wijze waarop in Nederland het bijenteeltonderwijs tot stand komt, zowel voor wat betreft organisatie en financiering alsook de inhoud en kwaliteit. Aan de hand van dit inzicht kan dan de bijenhoudersorganisatie een beleid afstemmen en bezien hoe op de diverse processen invloed kan worden uitgeoefend.

Als eerste spreker schetste de heer D. Vunderink, voorzitter VBBN, het beeld van het bijenteeltonderwijs dat bij hem bestaat. Weinig inzicht in het tot stand komen van dit onderwijs, grote verschillen tussen verschillende delen van het land, terugtrekkende overheid, onzekerheid over de financiering, uiteengroeien beleid en praktijk, dit zijn enige aspecten die uit de voordracht van de heer Vunderink naar voren komen. Bovendien vestigde hij de aandacht op het feit dat er de afgelopen jaren geen bijenteeltleraren meer zijn opgeleid en dat deze opleiding tot op heden niet meer van de grond komt. Naast dit sombere beeld schetst de heer Vunderink enige oplossingen, waarvan de eventuele organisatie in eigen beheer van de VBBN er een is.

Als tweede spreker was de heer Hooreman uitgenodigd. De heer Hooreman is directeur van het AOC Groene Delta in Leidschendam. Voor een groot deel van Zuid-Holland zorgt zijn AOC voor het bijenteeltonderwijs. In zijn voordracht vertelt de heer Hooreman hoe dat is geregeld, hoe de afspraken en verantwoordelijkheden met de plaatselijke bijenhoudersorganisaties zijn vastgelegd en hoe de prijs voor de cursus tot stand komt. Deze samenwerking in Zuid-Holland functioneert al enige jaren naar tevredenheid en kan als voorbeeld dienen voor de rest van het land. Uit de voordracht van de heer Hooreman blijkt een sterke interesse van het AOC voor het bijenteeltonderwijs.

Als laatste spreker voor de pauze vertelde de heer van Meurs hoe het AOC 't Vanck in Tiel, in samenwerking met de STOAS (Stichting Onderwijs Agrarische Sector) een 'Hogere Leergang Bijenteelt' heeft ontwikkeld voor de voortzetting van de opleiding van bijenteeltleraren. Hierbij is het plan om deze opleiding ook open te stellen voor imkers zonder onderwijsbevoegdheid. Het probleem bij deze opleiding is de financiering. De opleiding bestaat uit zes modules, die ieder f900,- gaan kosten. Er is een subsidie door de STOAS in het vooruitzicht gesteld voor bevoegde leraren en door het AOC 't Vanck voor niet-bevoegde docenten. Blijft echter nog een bedrag van f500,- per module. In het verhaal van de heer Van Meurs wordt ook duidelijk wat de taak van de STOAS is en hoe deze stichting wordt gefinancierd. Na de pauze vertelde de heer Van Egmond wat de taak van LOBAS (Landelijke Organisatie Beroepsonderwijs Agrarische Sector) is en hoe deze organisatie werkt. Het blijkt dat vanuit de overheid deze organisatie de taak heeft opgedragen gekregen om de inhoud van agrarische cursussen vast te stellen en de kwaliteit hiervan te handhaven. Hieronder valt ook het bijenteeltonderwijs. Dit wordt gedaan in samenwerking met vertegenwoordigers van de diverse beroepsorganisaties. Het blijkt dat de beroepsorganisatie van de imkers niet betrokken is geweest bij het vaststellen van inhoud en eindtermen van bijenteeltcursussen.

Als laatste spreker gaf de heer Boer, voorzitter van de Adviesraad AOC, een inzicht in de beleidsstructuur waarin het bijenteeltonderwijs tot stand komt. Bovendien geeft hij

uitleg over de subsidie vanuit de EG. In de forumdiscussie kwamen verschillende onderwerpen aan de orde, vooral over manieren om de cursussen te organiseren. Uit de voordrachten van de sprekers kwam echter al een zo duidelijk beeld naar voren, dat spoedig enige conclusies konden worden getrokken.

Voor het bijenteeltonderwijs zijn drie organisaties belangrijk, omdat deze vanuit de overheid zijn aangewezen om bepaalde taken uit te voeren. Deze organisaties zijn:

- LOBAS, in verband met de bepaling van inhoud, eindtermen en kwaliteit;
- Adviesraad AOC, voor wat betreft organisatie, financiering en uitvoering;
- STOAS, heeft de zorg voor opleiding van bijenteeltleraren en bijscholing van bijenteeltleraren. Het blijkt dat al deze organisaties een zeer positieve instelling hebben ten aanzien van het bijenteeltonderwijs. Aan het eind van deze studiedag zijn er dan ook afspraken gemaakt met de diverse vertegenwoordigers, om de contacten tussen de genoemde instanties en de beroepsorganisatie van de bijenteelt op poten te zetten. Hiermee heeft het bestuur van de VBBN weer nieuwe impulsen om, naast een beleid om te komen tot een eigen opzet en uitvoering van het onderwijs, opnieuw te proberen om het (gesubsidieerde) onderwijs via AOC's beter te regelen voor alle regio's. Deelnemers aan deze studiedag waren enthousiast over dit initiatief van de Groep Zuid-Holland. Het is van belang dat dit soort studiedagen meer en regelmatig gehouden worden. Voor een volgende keer kan wellicht een andere Groep het initiatief nemen.

60

Op 24 november overleed op 75-jarige leeftijd ons lid

WIEL STEEGMANS

De Limburgse imkerij ontviel een man met zeer grote verdiensten. Slechts de laatste tijd kon hij niet meer wat hij graag nog lang had willen doen, namelijk praten over 'zijn' en 'de' bijen en alles wat daarmee samenhangt. Op zowel het bestuurlijke als praktische vlak van de bijenhouderij was hij actief en een vraagbaak voor een ieder. Elke opsomming van hetgeen hij werkelijk en vaak in stilte deed, zou incompleet zijn en hem tekort doen.

Zoals hij was willen wij hem in herinnering houden. Een waardevol vriend voor allen die hem kenden en zeker voor hen die hem wat meer van nabij kenden. Wij zullen op onze bijeenkomsten een karakteristiek imkercollega missen. Zijn grote kennis, zijn vriendelijke aard en zijn bereidheid dit aan zijn imkervrienden door te geven maakten onze bijeenkomsten waardevol.

In deze moeilijke tijden gaan onze gedachten uit naar zijn vrouw Steffie, zijn gezin en familie. Wij wensen hen dan ook speciaal de sterkte toe die hoort bij het verlies van Wiel Steegmans.

Bestuur en leden
LLTB bijenvereniging Heerlen

Op 24 november 1995 overleed op 91-jarige leeftijd ons oudste lid, tevens erelid

HENK VAN DEN BERG

Hij was zestig jaar lid van onze vereniging en maakte veertig jaar deel uit van het bestuur. Een actief bestuurder vol ideeën, die zeer nauw betrokken was bij de bouw van ons 'Bijenhuisje' en de aanleg van de bijentuin.

Henk was een bekwaam imker, die velen met zijn kennis het bijenhouden heeft geleerd. Hij was een sociaal bewogen mens, kunstzinnig, die prachtige tekeningen en schilderijen maakte van de natuur. De afname van zijn gezichtsvermogen, waardoor hij niet meer kon schilderen en lezen, kon hij moeilijk aanvaarden.

De zaterdagmorgen was een feest voor hem. Dan haalden trouwe leden hem op voor de 'imkersoos', om samen met zijn imkervrienden bij een kopje koffie te praten over de bijen. Tot vlak voor zijn dood heeft hij dat volgehouden. Henk was een bijzonder mens, die nog lang in onze herinnering zal blijven.

Zijn familie wensen wij sterkte toe met het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Bussum e.o.

Op 6 december 1995 overleed, 91 jaar oud,

T.A. VAN GOUDOEVER

Ruim vijftig jaar lang was hij lid van onze vereniging, waar hij als ervaren imker een vraagbaak was voor iedereen.

Niemand deed tevergeefs een beroep op hem. Wij wensen zijn vrouw en familieleden de kracht toe dit verlies te verwerken.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Dordrecht e.o.

Op 5 september 1995 is op 69-jarige leeftijd overleden

EVERT HEINRICH KÖNIGSMANN

sinds 1979 lid van onze vereniging. Wij herinneren ons Evert als een kundig imker, die vele leden van de vereniging heeft onderwezen in het korfvlechten, waarin hij een ware kunstenaar was. Als trouwe bezoeker van de maandelijkse Soos, heeft hij veel bijgedragen aan de discussies over het wel en wee van de bijen.

Samen met zijn vrouw Conny, was Evert altijd bereid de Amsterdamse vereniging te vertegenwoordigen op manifestaties in en rond Amsterdam.

Bestuur en leden
VBBN Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt